

גליון קנין תורה

בנשיאות כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א

יו"ל ע"י חבורת קנין תורה

נציבי חודש אלול

הנגידים הנכבדים והמפוארים

משפחת וואקסמאן שיחיו

לע"נ אמם מרת חנה ריטא בת מו"ה יעקב יצחק ע"ה

חבורת קנין תורה ד'באבוב

בנשיאות כ"ק מורן אדמו"ר שליט"א

אין התורה נקנית אלא בחבורה (פירוש סו"ט)

סנהדרין גליון י"ח

פ' שופטים - תבא
תשע"ט

שינון לחזרה

תמצית שקלא וטריא עם ביאורים והערות

מס' סנהדרין דף פג. עד דף צ.

שינון לחזרה

עמוד א'
שאלות ותשובות
עמוד כ"ד

• והא דמצינו במי שגנב ה'קסוה' דהיינו כלי שרת שקנאים פוגעין בו, גם כן נרמז בתורה שחייב מיתה דכתיב לא יבואו לראות כבלע את הקדש ומתו.

• וכן המקלל את הקוסם דקנאים פוגעין בו, אמר רב יוסף דאירי כשאמר יכה קוסם את קוסמו, דנראה כמברך את השם שהוא עבירה שחייבים עליו מיתה.

• וכן הא דהבועל ארמית דקנאים פוגעין בו, כבר הקרוהו לרב כהנא הפסוק יברת ה' לאיש אשר יעשנה וגו' וזכר רב מה שגמר מרבו ללמוד משם דבר כרת הוא.

• שנינו במשנה, היוצק שמן על המנחה, והבולל מנחה בשמן, והפנות פתים לאחר אפייתה (וכן מנחת מנחת ומרחשת ומאפה תנור, שהן באות אפיות), המולח, המוניף, המוניש (מנחה טעונה הגשה בקרן מערבית דרומית, כנגד חודה של קרן), והמוסדר את לחם הפנים על השולחן, המטיב את הנרות, הקומץ את המנחה, והמקבל דמים בחוץ: פטור מן הכרת². ואין חייבין על עבודות אלו; לא זר שעשה אחת מהן,

² דלא חייב כרת אלא שוחט, דכתיב 'אשר ישחט וגו'', ומעלה דכתיב 'אשר יעלה עולה', וזרק, דנמצא מ'דס שפך'. אצל דגברים אחרים שיש אחריהם עבודה פטור, דגמריין מה העלאת מיוחדת שהוא גמר עבודה, אף כל שהוא גמר עבודה.

³ ילפינן ליה במס' יומא (דף כד.), מדכתיב 'ועבדתם עבודה ממנה', ודרשינן שזר אינו חייב אלא על עבודה תמה, ולא על עבודה שיש אחריה עבודה. וכל מי יש אחריה עבודה; יזק וכולל ושאר עבודות דמנחה, יש אחריה עבודה דהקטרת הקומץ אחר כולן. מסדר השולחן, יש אחריה עבודה אחרונה של לחם הפנים

דף פ"ג ע"א

כהן ששימש בטומאה

רב אחא בר הונא שאל מרב שישת, על כהן ששימש בטומאה, האם חייב מיתה בידי שמים:

והנה שנינו במשנתנו, כהן ששימש בטומאה, אין אהו הכהנים מביאין אותו לבית דין, אלא פרחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה, ומפציעין את מוהו בגזירין.

ואין להביא ראיה מזה, שעל כרחק אינו חייב מיתה בידי שמים, דאם היה חייב בידי שמים, למה צריכים פרחי כהנים להמיתו, הרי יכולים להניחו לקבל מיתתו בידי שמים. ואדרבה יש להביא ראיה להיפוך שהוא חייב מיתה בידי שמים, דאם נימא שאינו חייב מיתה בידי שמים, יקשה האיך פרחי כהונה מומיתים אותו, כלום יש דבר שהתורה פטרתו לגמרי, ואנן הרגינן ליה⁶.

• והא דמצינו במי שלקה ושנה דמכניסין אותו לכיפה שימות, הגם שמן התורה פטור מן מיתה. כבר אוקמינן לעיל דהיינו רק במי שעבר על מלקות של כריתות, דגברא בר קטלא הוא.

⁶ לעיל כתב רש"י, שדין קנאין פוגעין בו, הוא הלכה למשה מסיני. והקשה הר"ן (סו"ט), דאם כן מאי קא קשיא ליה הכא, דהא לאו רחמנא פטריה. ומיך הערוך לנה, שהמקשן היה סובך דהוא רק מדבנן, ולכן פריך שפיר כיון דבלא"ה יש עונש מיתה מן הסורה למה הולרכו רבנן לתקן עונש מיתה כלל. ועל זה השיב, אלא מאי אינו חייב כו' שהוא כמו ולטעמך, פירוש - לפי מאי דסברת דרבנן הוא דתיקון מיתה, מי איכא מידי דרחמנא פטרי' ואנן ניקו וניקטול ליה, אע"כ דהוא הלכה למשה מסיני.

גליון קנין תורה

האוכל את הטבל

האוכל את הטבל, חייב מיתה בידי שמים. ואמר שמואל בשם ר"א, דילפינן ליה מדכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' דיש לדרוש מדקאמר 'אשר ירימו' בלשון עתיד, דאיירי באלו שעתידין לתרום, ומוזויר הפסוק שלא יחללום שאסור לאכלם בטבלם.

ועונשו יש ללמוד בגזירה שוה 'חילול חילול' מתרומה שאכלה בטומאה, דכתיב בה ומתו בו כי יחללוהו, דמה להלן חייב מיתה, אף כאן חייב מיתה. והגם דהיה אפשר ללמוד בגזירה שוה 'חילול חילול' מנותר דכתיב בה כי קודש ה' יחלל, דמה התם חייב כרת, אף כאן חייב כרת, יש בגמרא שני דרכים למה ילפינן ליה מתרומה, ולא מנותר:

(א) מסתברא ללמוד טבל מתרומה, שדומה לו בדברים אלו: (א) שניהם 'תרומה'; זה תרומה, וזה תרומה מעורבת בו. (ב) שניהם אין נוהגין בהוציא לארץ ואבל נותר נוהג במדבר, ובשעת היתר הכמות בכל מקום. (ג) שניהם יש היתר לאיסורן; לטבל בהפרשה, ולכהן טמא לאכול תרומה על ידי טבילה ואבל נותר אין היתר לאיסורו. (ד) זה נאמר בו חלול בלשון רבים ולא יחללו, וזה נאמר בלשון רבים כי יחללוהו ואבל נותר כתיב בלשון יחיד, קודש ה' יחלל. (ה) שניהם פירות ואבל נותר הוא בכשרו. (ו) פיגול אין נוהג לא בטבל ולא בתרומה. (ז) ונותר אין נוהג לא בטבל ולא בתרומה.

והם יותר מהדרכים שטבל דומה בהן לנותר, דהיינו: (א) שניהם פסול המאכל, מה שאין כן איסור תרומה לכהן טמא פסול הגוף הוא והפסוק ומתו בו כי יחללוהו איירי בטמא שאכל תרומה. (ב) שניהם אין להם טהרה במקוה, אבל טמא לאכול בתרומה יש לו טהרה במקוה.

(ב) רבינא אמר, הא דבתרומה וטבל נאמרו חילול בלשון רבים, מה שאין כן בנותר נאמר בה לשון יחיד, הוא לבד הטעם למה ילפינן טבל מתרומה ולא מנותר.¹

¹ צהצבדל זין 'כרת' ל'מיתה בידי שמים', כתב רש"י במס' שבת (דף כ"ה. ד"ה וכת), שצכרת גם זרעו נכרת, אבל צמיתה צידי שמים אין זרעו נכרת.

וצתוספות מס' יצמות (דף ג. ד"ה אשת אחיו) כתבו, שצעוגש כרת נקצע שלא יגיע לששים שנה, ואילו מיתה צידי שמים אין לה זמן קבוע.

² דהא עיקר גזירה שוה צחילול חילול קאתי, הילכך על כרחין מצחילול דדמי ליה טפי ילפינן ליה; יד רמה.

ולא כהן טמא שעשה אחת מהן², ולא מחוסר בגדים שעשה אחת מהן³, ולא כהן שלא רחץ ידיו ורגליו שעשה אחת מהן⁴.

ומשמע מהמשנה, דרק על אלו אין כהן המושמש בטומאה חייב, הא המקטר שהוא עבודה תמה שאין אחריה עבודה, חייב כששימש טומאה. וסבר הגמרא דהיינו שחייב מיתה. ומדחה הגמרא, שכוונת המשנה דעל עבודות אלו אין המושמש בטומאה חייב בלאו הא המקטר חייב בלאו דולא יחללו אבל לא שחייב מיתה.

והא דשנינו בברייתא, דילפינן אוהרה להיוצק והכולל מדכתיב קדושים יהיו ולא יחללו, שאם אינו ענין לעבודה תמה, דכבר כתיב וינזרו ולא יחללו, תנהו ענין לעבודה שיש אחריה עבודה. הרי דגם על עבודות אלו יש לאו, ועל כרחך דלא פטרן רק ממיתה, ואם כן יש לדייק דבעבודה תמה חייב מיתה, יש לדחות דברייתא לא קאמר דיש כהן לאו רק מדרבנן, וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

ואף דהא דתנן בהאי משנה שזר שעשה אחת מעבודות אלו אינו חייב, דמשמע הא אם הקטיר חייב, ודאי הכוונה שחייב מיתה כדכתיב וחזר הקרב יומת. מכל מקום אפשר לומר דאין הכי נמי דבשניהם יש לדייק הא המקטר חייב, מכל מקום הא כדאיתיה והא כדאיתיה, זר המקטר חייב מיתה, וכהן המקטר בטומאה, אינו עובר אלא בלאו.

• אולם שנינו בברייתא מפורש, שמנה אלו שחייבים מיתה בידי שמים, ובניהם מנה כהן טמא ששימש.

שהוא סילוק צויקין, והקטרות. המטיב את הנרות, והמדגנס שמריה, יש אחריה הלקת ערבית. ומקבל דמים, יש אחריו עזודת זריקה.

² אוהרת זרות ואוהרת שימוש בטומאה נלמדו מפסוק אחד, במס' זבחים (דף טו:), מדכתיב וימרו מקדשי בני ישראל, ולא יחללו דהיינו טומאה כדכתיב אחריו 'אמור אליהם לדורותיכם וגו'', וזר נמי מיינה דרשין, מדלא צריך קרא למיכתב 'בני ישראל', דאין לומר שצב למעט קדשי נכרים וקדשי נשים, דהא אינס קרבים בטומאה. אלא הכי קאמר, בני ישראל נמי, שהם זרים לא יעבדו, שלא יחללו. וכיון דזרות וטומאה מהד קרא נפקי, מאן דמחייב אזרות מחייב נמי אטומאה. ומאן דלא מחייב על זרות אינו חייב על טומאה.

³ דגם מחוסר בגדים נתרצה מזרות במס' זבחים (דף טו:), דכתיב וצחרת אותם אצנת וגו', בזמן שצגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אין צגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם, והווי להו זרים.

⁴ דילפינן בגזירה שוה 'חוקה חוקה' ממחוסר בגדים, שהעובד צלי רחמית ידים ורגלים מחלל את העבודה. והאי תנא נמי יליף מינה, דמה מחוסר בגדים לא מחייב אלא על גמר עבודה, האי נמי לא מחייב אלא על עבודה שהוא גמר.

כהן טמא שאכל תרומה מהורה

כהן טמא שאכל תרומה מהורה, חייב מיתה בידי שמים. ואמר שמואל דילפינן ליה מדנאמר לכהנים טמאים ודכתיב בתהלות הפרשה איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב וכו' ושמרו את משמרתי ולא ישאו עליו הטא וגו' ומתו בו כי יחללוהו¹.

ודוקא בתרומה מהורה חייב מיתה בידי שמים, אבל כהן שאכל תרומה טמאה, אינו חייב מיתה. דכתיב ומתו בו כי יחללוהו, פרט לתרומה טמאה, שהוא כבר מהוללת ועומדת.

דף פ"ג ע"ב

זר שאכל את התרומה

שנינו בברייתא, זר שאכל תרומה, חייב מיתה.

אבל רב תנא הוא ופליג על הברייתא, ואמר שזר שאכל את התרומה לוקה. ואף דכתיב בכהן טמא שאכל תרומה ומתו בו כי יחללוהו ואחריו כתיב וכל זר לא יאכל קדש אני ה' מקדשם, סבירא ליה לרב דהא דכתיב 'אני ה' מקדשם' הפסיק הענין בין ומתו בו לזכר זר, שמשמע דלא כתיב מיתה אלא לגבי כהנים ומשום טומאה, ולא אצל זר.

זר ששימש

זר ששימש, לחכמים כמושנה ולתנא דברייתא, חייב מיתה בידי שמים, דכתיב והזר הקרב יומת. לרבי עקיבא, חייב חנק ופעם המהולקת יתבאר להלן דף פ"ד.1.

טמא ששימש

כהן טמא ששימש, חייב מיתה בידי שמים. ואמר רב יוסף, דילפינן ליה מדכתיב בפרשה הנאמרה לכהנים טמאים דבר אל

¹ הפרשה כתיב בתרומה, דכתיב 'וצא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים', ורק בתרומה אין כפרתו מעכצמו, ואילו בקדשים אסור לאכול עד שיצא כפרתו.

² מצינו כהן טמא שאכל תרומה טהורה, ולא יטמא בשעה שאוכלה, כגון שתחז לו חצירו או כגון בתרומה שלא הוכשרה, או נלושה בני פירות; תוספות ד"ה פרט לו. ועיי"ש עוד דמסקי, דכל ענין אס נטמא גופו קודם שנטמא התרומה חייב עליו כטמא שאכל תרומה טהורה דאין אסור מל על אסור, ורק אס נטמא התרומה קודם שנטמא גופו, פטור עליו.

אהרן ואל בניו זינורו מקדשי בני ישראל זינורו היינו שיבדלו מלעבוד, וממשיך הפסוק לא יחללו את שם קדשי.

ויש ללמוד גזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל את התרומה, שחייב מיתה בידי שמים. והוא דומה לו בדברים אלו: (א) שניהם פסולי הגוף, (ב) שניהם פסולי טומאה, (ג) שניהם יש להם היתר במקוה, (ד) בשניהם נאמרו 'חילול' בלשון רבים.

והגם שהיה אפשר ללמוד הגזירה שוה 'חילול חילול' מנותר, שיתחייב כרת. והוא דומה לו בדברים אלו: (א) שניהם קדש, (ב) שניהם בפנים הם, (ג) בשניהם נוהג פיגול, (ד) ובשניהם נוהג נותר.

דמכל מקום, הא דבתרומה וטמא ששימש נאמרו חילול בלשון רבים, מה שאין כן בנותר נאמר בה לשון יחיד, עדיף. ולכן ילפינן טמא מתרומה, ולא מנותר.

טבול יום ששימש

טבול יום ששימש, חייב מיתה בידי שמים.

ואמר רבי סימאי, דיש רמז לטבול יום שאם עבד שחילל, דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם ולא יחללו וכו' כי את אשי ה' להם אלהיהם הם מקריבים. שאם אינו ענין לדין כהן טמא ששימש דכבר נפקא לן מהפסוק זינורו, תניהו ענין לטבול יום ששימש. וילפינן בגזירה שוה 'חילול חילול' מתרומה, שחייב מיתה בידי שמים.

מחוסר בגדים ששימש

מחוסר בגדים ששימש, חייב מיתה בידי שמים.

ואמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן, וי"א שאמרו רבי אלעזר ברבי שמעון, דילפינן ליה מדכתיב וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו וחבשת להם מגבעת, והיתה להם כהונה וכו', ומשמע שעל ידי בגדים הויא כהונה. בזמן שבגדיהם עליהם כהונתם עליהם, אבל בזמן שאין בגדיהם עליהם אין כהונתם עליהם. והלכך בזמן שאין בגדיהם עליהם הוו להו כזרים, וזר ששימש חייב מיתה.

מחוסר כפרה ששימש

מחוסר כפרה ששימש, חייב מיתה בידי שמים. ואמר רב הונא, דילפינן ליה מדכתיב ביולדת שמביאה את קרבנה וכפר עליה כהן וטהרה. ומדכתיב 'טהרה', הרי דעד עכשיו – קודם כפרה – היא טמאה. וממא ששימש חייב מיתה.

גליון קנין תורה

שלא רחץ ידים ורגלים ששימש

כהן שלא רחץ ידים ורגלים, חייב מיתה בידי שמים. וילפינן ליה מדכתיב בבאם אל אהל מועד ירחצו מים, ולא ימותו, או בגשתם אל המזבח לשרת להקטיר אשה לח, ורחצו ידיהם ורגליהם ולא ימותו, הא אם לא ירחצו ימותו¹.

שתויי יין ופרועי ראש ששימשו

כהן שתוי יין ששימש, חייב מיתה בידי שמים. וילפינן ליה מדכתיב יין ושכר אל תשת אתה ובניך בבואכם אל אהל מועד ולא תמותו.

כהן פרוע ראש – דהיינו שעבר עליו שלשים יום שלא גלח – ששימש, חייב מיתה בידי שמים. וילפינן ליה מדכתיב² ראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו וכתיב אחריו ויין לא ישתו. הרי איתקש פרוע ראש לשתויי יין, מה שתויי יין חייב מיתה בידי שמים, אף פרועי ראש חייב מיתה בידי שמים.

דף פ"ד ע"א

ערל, אונן, ויושב

• כהן ערל ששימש, עובר באזהרה. ואמר רב חסדא, שגם דבר זה מתורת משה רבינו לא למדנו, ורק מפסוק שאמר יחזקאל כל בן נכר ערל לב והיינו כהן מומר לעבודה זרה שהוא ערל לב, שנתכרו מעשיו לאביו שבשמים וערל בשר דהיינו ערל בשר ונאפילו לא מל מחמת שמתו אהו מחמת מילה) לא יבא אל מקדשי. (וכיון שאזהרה מדברי קבלה הוא, אינו לוקה עליו).

• כהן הדיוט אונן ששימש, עובר באזהרה. דכתיב ככהן גדול שמת אביו ואמו ומן המקדש לא יצא ולא יחלל את מקדש אלקיו. ויש לדייק, דכהן אחר שמת אביו או אמו אם לא יצא מן המקדש, חילל עבודתו. והרי זו אזהרה לכהן הדיוט אונן שלא יעבוד.

אבל לא ילפינן בגזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל את התרומה, שיהא חייב מיתה בידי שמים. דהרי לא כתיב בפסוק זו

¹ נסחפקו התוספות לעיל (ע"א ד"ה ולא), אי הא דכתיב 'לשרת' קאי על תחלת הפסוק 'צוצאס', ולא מיחייב על ציאה ריקנית אפילו כשנכנס להיכל, רק כשעשה עבודה ושרת כשלא רחץ ידיו ורגליו, או דנכנס להיכל חייב על הציאה לחוד, ורק בעזרה צעין 'לשרת'.

² הפסוק כתיב ציחוקאל, ולעיל בגמ' דף כ"ב: נחבאר, שקבלו הלכה למשה מסיני שפרועי ראש חייבים מיתה, ואחרי כן צא יחזקאל וסמכו בפסוק.

'חילול' ככהן הדיוט אונן, אלא דנלמד מכלל כהן גדול אונן שאינו מחלל. וכל דבר הבא מן הכלל, אין דנין אותו בגזירה שוה.

• כהן ששימש כשהוא יושב, עובר באזהרה. ואמר רבא בשם רב נחמן, דילפינן ליה מדכתיב כי בו בחר ה' אלקיך מכל שבטיך 'לעמוד לשרת, לעמודה בחרתיו ולא לישיבת. וכיון דלא נבחר, הוה ליה כזר ששימש³.

בעל מום ששימש

כהן בעל מום ששימש: לרבי; חייב מיתה. דכתיב כל איש אשר בו מום מזרע אחרן הכהן וכו' אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי וכו'.

אין לומר דיליף ליה בגזירה שוה 'חילול חילול' מטמא שאכל את התרומה שחייב מיתה בידי שמים, אף שהוא דומה לו בזה ששניהם פסולי הגוף הם. דעדיף יותר ללמדו בגזירה שוה 'חילול חילול' מנותר, שחייב כרת, שדומה לו בדברים אלו: (א) שניהם קודש, (ב) שניהם בפנים, (ג) בשניהם נוהג דין פיגול (ד) בשניהם נוהג דין נותר.

אלא יליף ליה מטמא ששימש שחייב מיתה, שדומה לו ביותר דברים: (א) שניהם פסול הגוף, (ב) שניהם קודש, (ג) שניהם בפנים, (ד) בשניהם נוהג דין פיגול (ה) בשניהם נוהג דין נותר.

לחכמים; עובר רק באזהרה, ואינו חייב מיתה. דבתרומה מיעט רחמנא וכתב ומתו 'בו' כי יחללוהו, דדוקא בו יש חיוב מיתה, למעט בעל מום ששימש⁴.

הזיד במעילה

הנהגה מן הקדש שיש בו מעילה במזיד: לרבי; חייב מיתה. ויליף ליה בגזירה שוה 'חטא חטא', דבמעילה כתיב בה 'חטא' בשגגה, ובתרומה כתיב ולא ישאו עליו 'חטא' ומתו.

לחכמים; עובר רק באזהרה, אבל לא במיתה, דמיעט רחמנא בתרומה דכתיב ומתו 'בו' כי יחללוהו ולא במעילה. ואמנם לא

³ והטעם למה אינו חייב מיתה כזר ששימש, מצואר במס' זבחים (דף ג:), משום דהוה זר, ואלא רחץ ידים ורגלים, ושמוי יין, שלשה כחוצים הצאים כאחד דכתיב צבו מיתה, ואין מלמדין מהם.

⁴ לעיל למד הגמרא טמא וטבול יום מטמא שאכל את התרומה שחייבים מיתה צדי שמים. דמסתברא ש'בו' צא למעט רק צעל מום שאינו מענין טמא כלל, ולא למעט טמא וטבול יום שהן פסולי טומאה; רש"י ע"פ רש"י.

קנין תורה גליון

נתמקט אלא מויתתה, דנבי מיתתה – ז'מתו – הוא דכתיב בו. אבל אחרת לענין מלקות ילפי גיורה שיהא חטא חטא מתרומהו.

זר ששימש במקדש

זר ששימש במקדש:

• **לחכמים**, ולרבי ישמעאל; חייב מיתה בידי שמים. וילפי ליה מדכתיב וזר הקרב יומת, ונאמר להלן לאחר מותם של קרח ועדתו כל הקרב הקרב אל משכן ה' ימות. מה התם נשרפו בידי שמים, אף כאן מיתה בידי שמים.

• **לרבי עקיבא**, חייב מיתה בידי אדם, דילפינן ליה בגיורה שיהא מדכתיב וזר הקרב יומת, וכתיב להלן והנביא הוא או חולם החלום הוא יומת, שחייב אותו מיתה שחייב נביא שהדיח אחרים.

לפי תנא דברייתא סבירא ליה לרבי עקיבא כרבנן ובני מהלוקתו של רבי שמעון וגם הם תלמידי רבי עקיבא שאמרו דנביא שהדיח חייב סקילה, ולכן אף כאן חייב סקילה.

אבל תנא דמשנתנו רבי שמעון הוא ותלמידו של רבי עקיבא שסובר שנביא שהדיח חייב חנק, ולכן אף כאן לרבי עקיבא חייב חנק. וגם רבי יוחנן בן נורי סבירא ליה דנביא שהדיח זר ששימש בחנק.

• רבי עקיבא סובר דאין ללמוד מדכתיב כל הקרב קרב אל משכן ה' ימות, משום דדנין יומת מיומות, ואין דנין יומת מיומות.

ורבי ישמעאל סובר, שעדיף ללמוד הדיוט מהדיוט, ולא לדון הדיוט מנביא. ואמר לו רבי עקיבא, דכיון שהנביא הדיח אחרים לעבוד עבודה זרה, אין לך הדיוט גדול מזה.

הדרן עלך פרק הנשרפין

פרק עשירי – אלו הן הנחנקין

דף פ"ד ע"ב

החייבים מיתה חנק

אלו חייבים חנק: (א) המכה אביו ואמו, (ב) הגונב נפש מישראל, (ג) זקן מומרא ע"פ ב"ד הגדול שבלשכת הגזית, (ד) נביא

שקר, (ה) המתנבא בשם עבודה זרה, (ו) הבא על אשת איש, (ז) הבועל בת כהן נשואה ודבת כהן ארוסה, בועלה במקילה¹⁰, (ח) זוממו בת כהן ודאע"פ שהם היו מחייבין אותה שריפה, אין נדונין אלא במיתה שהיו מחייבין לבעול, והיינו חנק כשאר בא על אשת איש.

שני פסוקים לדין רציחה

כתיב מכה איש ומת מות יומת, וכתיב כל מכה נפש לפי עדים ירצח הרוצח¹¹, ואיצטריך שני הפסוקים ללמד דרוצח במיתה. דאי כתב רחמנא רק 'מכה איש ומת', הוה אמינא שאינו חייב אלא אם הרג איש דבר מצוה הוא, אבל אם הרג קטן פטור. לכן כתב רחמנא 'כל מכה נפש'.

ואי כתב רחמנא רק 'כל מכה נפש', הוה אמינא דאפילו הרג נפלים – כגון בן תשעה וראשו אטום או שיש לו שני גבין, או סתם בן שמונה חדשים – דלא חי, נמי חייב. לכן כתיב 'מכה איש ומת', שאינו חייב רק על הרגת בר קיימא שראוי להיות איש.

מכה אביו ואמו

מכה אביו ואמו חייב חנק, דכתיב מכה אביו ואמו מות יומת, וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק.

• הטעם דלא אמרינן ש'מכה' היינו רק בהריגה: למאן דאמר סיף חמור מחנק; פשוט דאין לומר כן, דאטו נימא דמי שהרג אחר חייב סיף, ומי שהרג אביו חייב חנק הקל.

אלא אפילו למאן דאמר חנק חמור מסיף נמי אין לומר כן, דכתיב מכה איש ומת מות יומת וכתיב או באיבה הכהו בידו וימות, שמע מינה דהיכא דבעי מיתה מפרש מיתה בהדיא, וממילא שכל היכא דכתיב הכאה סתם, לאו מיתה הוא.

• אף שאין צריך הכאת מיתה, לא אמרינן שחייב אפילו אם לא עשה חבורה, כדתנן, המכה אביו ואמו חייב עד שיעשה בהן חבורה.

לא ילפינן ליה מדכתיב סמוכין מכה בהמה וכו' ומכה אדם יומת, דמה מכה בהמה אינו חייב עד שיעשה בה חבורה, דהא

¹⁰ והצט"ק כהן שנבעלה, תלוי במחלוקת רבי שמעון ורבנן לעיל אי סקילה חמורה משריפה או להיפוך.

¹¹ כ"ה בגמרא לפנינו. אמנם התוספות (ד"ה ה"ג) כתבו שיש לגרוס הפסוק ואיש כי יכה כל נפש וכו'. וכן משמע מרש"י עה"ת על הפסוק 'מכה איש ומת' (שמות נא, יג).

גלין קנין תורה

ואף לרבי שמעון שאמר דמקלקל בחבורה חייב, נמי אינו שגגת סקילה. משום דלא מחייב אלא במתכוין לכך, דהוה צריך לחבלה. אבל הנוטל קוץ אין צריך לחבלה וברצונו לא יחבל. ורבי שמעון סובר דכל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה.

דף פ"ה ע"א

בן מהו שיעשה שליח לאביו להכותו ולקללו

רב ששת אמר, שבן נעשה שליח בית דין להכות אביו אם נתחייב מלקות, או לקללו אם נתחייב נידוי. דכמו שמותר לאחר להיות שליח בית דין, הגם שבדרך כלל אסור לשום אדם מישאל לקלל ולהכות את חברו, משום דכבוד שמים עדיף. והכא נמי באביו, הגם שמוזהר על הכאתו וקללתו, נעשה לו שליח בית דין משום דכבוד שמים עדיף.

• שנינו בברייתא, ומה מי שמצווה להכותו, מצווה שלא להכותו, מי שאינו מצווה להכותו, אינו דין שמצווה שלא להכותו.

פירושו לפי ההוה אמינא; מה דאמרין בברייתא 'מי שמצווה להכותו' או 'אינו מצווה' איירי בשליח בית דין המכה את החייב מלקות, והברייתא בא ללמוד אזהרה למכה את אביו". והכי פירושו, מה אחר ששליח בית דין מצווה להכותו וכשנתחייב מלקות, וכדכתיב ארבעים יבנו, מכל מקום מצווה שלא להכותו יותר מל"ט מלקות ודכתיב ולא יוסף פן יוסף. בנו שאינו מצווה להכותו אביו אפילו במקום מצוה, אינו דין שמצווה שלא להכותו שלא במקום מצוה.

ולפי זה הרי מבואר מהברייתא שבן אינו נעשה שליח בית דין להלקות את אביו, ודלא כרב ששת.

ומדחה הגמרא; דלעולם כל הברייתא איירי בין בבנו ובין באחר, ושניהם מותר להלקות במקום מצוה כרב ששת. והכי פירושו; מה שליח בית דין המכה חברו במקום מצוה שנתחייב מלקות, שמצווה להכותו, מכל מקום מצווה שלא להכותו יותר מל"ט. מי שאינו מצווה להכותו דהיינו כל אדם שלא נתחייב

כתיב בה לעיל בפרשה ומכה 'נפש' בהמה וכו' ונפש משמע דם דהוה חבורה, אף מכה אדם – דהיינו אביו – שחייב עליו מיתה, אינו חייב עד שיעשה בה חבורה. דהא ודאי דמי שמכחיש לבהמה באבנים ולא עשה בה חבורה, נמי חייב עליה דהא הוה הזיקה.

אלא ילפינן ליה מדכתיב ומכה 'נפש' בהמה, ואם אינו ענין לבהמה, דהא חייב עליה אף אם לא עשה בה חבורה, תניהו ענין לנפש אדם – דהיינו אביו – דבעינן שיעשה חבורה.

מכה בהמה ומכה אדם – מכה אביו לרפואה

כיון דלא בעינן היקש דמכה אדם למכה בהמה ללמוד שאינו חייב על הכאת אביו עד שיעשה חבורה דילפינן לה באם אינו ענין, ילפינן מן ההיקש כדלהלן:

לתנא דבי חזקיה: לפטור חייבי מיתות שוגגין מן התשלומין, דמה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד לחייבו בתשלומין, אף מכה אדם לא חלקת בין שוגג למזיד לפטרו מן התשלומין.

• לאלו שחולקים על תנא דבי חזקיה, וכן אמר רב דימי בר חיננא: מה מכה בהמה לרפואה, כגון מקיז דם בהמה, פטור מן התשלומין שהרי לא הזיקה. אף מכה אדם – דהיינו אביו – לרפואה, פטור ממייתה, אף על גב שיעשה חבורה.

ורב מתנא יליף דין זה מדכתיב ואהבת לרעך כמוך שלא הוזהרו ישראל מלעשות לחבריהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו, אבל דבר שהיה חפץ לעשות לעצמו כגון הקזת הדם, מותר לבנו לעשותו לו.

• רב פפא לא הניח לבנו ליטול קוץ שישב לו בבשרו, ומר בריה דרבינא לא הניח בנו לפתוח לו כויה להוציא ליחה ממונה, ושניהם מחשש שמא יחבול בו, והוה שגגת חנק.

אבל לאחרים הניחו לעשות להם כן, אף שאם יחבלו בו יעברו על הלאו שלא לחבול בחבירו ודכתיב לא יוסף פן יוסף לחכותו על אלה מכה רבה מכל מקום כשאין מתכוין, לא הוה אלא שגגת לאו בעלמא דקיל.

• הא דמותר ליטול קוץ את הקוץ בשבת, כמו שמצינו שהתירו בשבת ליטול מחט של יד שתופרין בה בגדים, כדי ליטול בה את הקוץ, ולא חששו שמא יעשה חבורה בשבת, והוה שגגת סקילה:

למאן דאמר דכל המקלקלין בשבת פטורין ודמלאכת מחשבת כתיב) ואף בחובל, הרי אינו שגגת סקילה.

¹ ציאלו התוספות (ד"ה הא צנו), דאי אפשר ללמדו מהא דכתיב שליח צית דין 'פן יוסף' שמשס לומדים אזהרה למכה חבירו, דלפי הו"א צפירוס הצרייתא הרי אין הן נעשה שליח צית דין לאציו, ולא איירי ציה קרא.

גליון קנין תורה

דאיירי כשעשה האב תשובה ושוב הוה עושה מעשה עמך, אדם אחר נמי יהא חייב עליו.

אלא אמר רב מרי, שאחר פטור עליו משום דכתיב ב'עמך' והיינו במקוים שבעמך הראוי להתקיים, ולא זה שנגמר דינו למיתה. אבל בנו חייב עליו, כדילפינן לקמן שחייב אם קילל אביו אף לאחר מיתת אביו²¹.

• אבל הגמרא מסיק דלא כרב ששת, שאמר רבה בר רב הונא, וכן שנינו בברייתא אצל רבי ישמעאל, שלכל אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקלולו²², הוי' כמסית שאמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו.

דף פ"ה ע"ב

המכה והמקלל אביו ואמו לאחר מיתה

שנינו במשנה, דהמכה אביו ואמו חייב עד שיעשה בהן חבורה. ולכן המכה אביו ואמו לאחר מיתה, פטור, משום דליכא חבורה. אבל המקלל אביו ואמו לאחר מיתה, חייב. וזהו חומר במקלל יותר מבמכה.

ובברייתא שנינו, דהוה אמינא שהמקלל לאחר מיתה פטור מחמת שני טעמים: (א) כיון שהמכה לאחר מיתה פטור, הכי נמי יהא פטור המקלל לאחר מיתה, (ב) יש ללמוד מקל וחומר דמה מכה שעשה בו שלא בעמך כבעמך²³, דהיינו שחייב אפילו כשאינו עושה מעשה עמך, לא חייב בו המכה אביו לאחר מיתה²⁴, מקלל שלא עשה בו שלא בעמך כבעמך, אינו דין שלא

²¹ והמכה אביו, אף שלאחר מיתה פטור עליו, היינו משום דבעינן תצורה, ולאחר מיתה ליכא תצורה דליכא נפש. אצל יוצא ליהרג איכא תצורה דחי הוא, אלא דסופו למות.

²² ונחלקו הראשונים, האם היינו אפילו כשלא עשה תשובה, דאף על פי שמדאורייתא מותר להכותו, מדרבנן אסור. או דאיירי רק כשעשה האב תשובה, ולכן אסור מדאורייתא לבנו להיות שליח בית דין להכותו. עי' בצפור יו"ד סי' רמ"א סעי' ה', וצ"ח ע"ס.

²³ יתבאר להלן דהאי חנא סוכר דלא מקשינן הכאה לקללה, והטעם הוא מפני המקרא שמפסיק ביניהם [כאן פרש"י ע"פ פי' השני מוצא לעיל בהערה כ"ז].

²⁴ ציאר הר"ן, דאף שהטעם למה מכה אינו חייב לאחר מיתה הוא משום דבעינן שיהא זה תצורה, ולאחר מיתה א"א, ובדרך כלל אין דנין אפשר מאי אפשר, מכל מקום מפני החומרא שיש למעשה צמחה שחייבו אף על מי שאינו מעשה עמך, היה לנו לומר, שלא יתחייב מקלל לאחר מיתה, אלא אם כן ריבה בו הכתוב בפירוט.

מלקות, אינו דין שמצווה שלא להכותו. ולמד מכאן אזהרה שלא להכות בין אביו, ובין חבירו²⁵.

• שנינו בברייתא, היוצא ליהרג, ובא בנו והכהו וקיללו, חייב. בא אחר והכהו וקיללו, פטור. וההבדל בין בנו לאחר, אמר רב הסדא, שהברייתא איירי במסרבין בו לצאת להריגה ואינו יוצא. ולכן, אדם אחר, שנעשה שליח בית דין, פטור מן המלקות. אבל בנו שאינו נעשה שליח בית דין לכופו לצאת, חייב מיתה. הרי מבואר שבנו אינו נעשה שליח בית דין וקשה לרב ששת:

אין לתרץ דהא דבנו חייב עליו, היינו כשאין מסרבין בו לצאת, ולכן אף שהוא שליח בית דין אין לו רשות להכותו ולקללו, דהא באופן זה אדם אחר נמי חייב מלקות עליו.

ואין לתרץ דאדם אחר אינו חייב ממוזן עליו²⁶ ו'פטור' היינו מממוזן, משום דבר קטלא הוא ואין לו שום שוויות. דהאמר רב ששת, מי שבייש את חבירו כשהוא ישן, ומת תוך שינתו, חייב עליו, משום דמתביישין בניו. והכא נמי מתביישין בניו, ויהא האחר חייב לשלם דמי בושת לבניו.

ואין לתרץ דאיירי כשהכהו הכאה שאין בה שוה פרומה, והא דקאמר 'פטור' היינו מממוזן, אבל מלקות חייב, כדאמר רבי אמי בשם רבי יוחנן, דמי שהכה את חבירו הכאה שאין בה שוה פרומה, לוקה. דאם כן הא דקתני 'בנו' חייב, גם כן פירושו שחייב ממוזן. ואין לומר כן, דהא הכהו הכאה שאין בו שוה פרומה דלא שייך בה חיוב ממוזן.

ואין לתרץ שהטעם דאדם אחר פטור, הוא משום דעל קללה פטור מדכתיב ונשיא 'בעמך' לא תאור, ודרשינן מיניה שאינו חייב אלא בעושה מעשה עמך, וזה שעובר עבירה שחייב מיתה לאו עושה מעשה עמך הוא. ועל הכאה נמי אינו חייב משום דמוקשינן הכאה לקללה²⁷. דאם כן בנו נמי יהא פטור עליו, כיון שאינו עושה מעשה עמך ודלא כתיב אזהרה במקלל אביו להדיא, אלא נלמד ממקלל חבירו שאביו בכלל, ואם כן באינו עושה מעשה עמך פטור עליו. ואם נאמר

²⁵ דמפן יוסיף לחוד - אי לאו הקל וחומר - הוה אמרינן דלא איירי קרא רק צרע, ולזה יליף דברייתא מקל וחומר למי שאינו מצווה להלקותו כלל; בנין שלמה.

²⁶ עי' צערוך לגר, שמצוה מדכרו דעכשו סבר הגמרא שחייב ופטור היינו ממון, דטעם זה אינו מצוה למה אינו חייב מלקות.

²⁷ י"א צמח מנינו. וי"א דהיקש, דכתיב מכה אביו ומקלל אביו גבי הדדי צפרשת משפטים, אלא שמקרא אחד מפסיק ביניהם.

גליון קנין תורה

שחומר מכה ממקלל, שהמכה עשה בו שלא בעמך כבעמך, מה שאין כן במקלל. הרי מבואר שסובר המשנה דמקשינן הכאה לקללה, וגם המכה אינו חייב אלא על מי שעושה מעשה עמך.

• שנינו בברייתא אחת, שכותי אתה מצווה על הכאתו, ואי אתה מצווה על קללתו. ובברייתא אחרת שנינו, שכותי אי אתה מצווה לא על קללתו, ולא על הכאתו.

וצריך לומר דבהא נחלקו הני ברייתות, דלכולי עלמא כותים גירי אמת הן שמתחילתן גרים גמורים היו, ועכשיו הרשיעו, והוי ישראל שאינו עושה מעשה עמך. ובוה נחלקו, שברייתא ראשונה סובר לא מקשינן הכאה לקללה, ולכן על הכאה חייב, ועל קללה פטור. ובברייתא שניה סובר, דמקשינן הכאה לקללה, וכי היכי דפטור על קללה, פטור על הכאה.

ואין לדחות, דלעולם לכולי עלמא לא מקשינן הכאה לקללה, וחייב על הכאת מי שאינו עושה מעשה עמך, אלא דבהא נחלקו: דברייתא ראשונה סובר שכותים גירי אמת הן, ולכן חייב על הכאה, ופטור רק על הקללה כיון שאינו עושה מעשה עמך. ובברייתא שניה סובר דכותים גירי אריות הן והרי הם כעובדי כוכבים גמורים, ולכן פטור על קללתם וגם על ההכאתם.

דאם טעם הפטור הוא משום דגירי אריות הם, האיך יתיישב הא דשנינו בהמשך ברייתא השניה דאמר שאינו מצווה לא על הכאתו ולא על קללתו, דשורו של כותי הרי הוא כשור שלנו – שאם שורו נגח לשור שלנו, או שור שלנו שנגח שורו¹⁰⁰ – תם משלם חצי נזק, ומועד משלם נזק שלם. ואם סובר גירי אריות הם, הא תנן דשור של ישראל שנגח שור של עובד כוכבים, פטור. ושל עובד כוכבים שנגח שור של ישראל, בין תם בין מועד משלם נזק שלם. אלא על כרחך סובר גם האי ברייתא דגירי אמת הן, אלא דסבירא ליה דמקשינן הכאה לקללה, ופטור גם על ההכאה משום שאינן עושין מעשה עמך.

דיני הגונב נפש מישראל

שני פסוקים כתיבי: (א) וגונב איש ומכרו ונמצא בידו מות יומת. (ב) כי ימצא איש גנב נפש מאחיו מבני ישראל והתעמר בו ומכרו ומת הגנב ההוא וכו'.

¹⁰⁰ כ"כ רש"י. אולם ע"י נתוספות (ד"ס ושור).

חייב בו לאחר מיתה. תלמוד לומר איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת 'אביו ואמו קלל' לרבות המקלל לאחר מיתה שגם כן חייב.

והנה בברייתא אחרת נחלקו תנאי בדרשת האי פסוק איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת, אביו ואמו קלל, דמיו בו:

איש איש: בא לרבות בת שקללה, וטומטום או אנדרוגינום שקללו.

אשר יקלל את אביו ואת אמו וכו' אביו ואמו קלל: לרבי יאשיה, היה משמע מתחילת הפסוק, שאינו חייב עד שיקלל אביו ואמו כאחד. אלא דילפינן מהא דכאן כתיב בתחילת הפסוק יקלל את אביו הרי סמך קללה לאביו, ובסוף הפסוק כתיב אביו ואמו קילל הרי סמך קללה לאמו, שהיב על כל אחד מהם לבדו, בין על קללת אביו ובין על קללת אמו.

לרבי יונתן, לא איצטריך הפסוק לומר שהיב על כל אחד בפני עצמו. דאף על גב דכתיב את אביו ואת אמו, והרי וי"ו מוסף על ענין ראשון, משמע נמו אחד לבדו מהם. ולא אמרינן דהכוונה דוקא לשניהם יחד אלא כשכתיב יחדיו וכדרך שהוצרך לפרוט בכלאים שכתוב בו לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו שלא תאמר אסור להרוש בשור לבדו ובחמור לבדו.

והנה לרבי יונתן שפיר מיותר הא דכתיב 'אביו ואמו קלל' לרבות המקלל לאחר מיתה.

אבל לרבי יאשיה דיליף מיניה לחייב על כל אחד מהם לבד, יליף הא דמחייב לאחר מיתה מהא דכתיב במקום אחר ומקלל אביו ואמו מות יומת.

ורבי יונתן יליף מפסוק זה, לרבות בת טומטום ואנדרוגינום שקללה. דסבירא ליה שאין ללמדו מדכתיב 'איש איש', דדברה תורה כלשון בני אדם.

מקשינן הכאה לקללה

בברייתא דלעיל מבואר, שרק במכה עשה בו שלא בעמך כבעמך, אבל במקלל לא עשה בו שלא בעמך כבעמך. הרי מבואר שסובר דלא ילפינן הכאה מקללה, שלא לחייב על מי שאינו עושה מעשה עמך.

אבל במושגתינו שנינו, חומר במקלל ממכה, שמקלל חייב לאחר מיתה, ומכה פטור לאחר מיתה. ולא שנה המשנה להיפוך,

גליון קנין תורה

רבי יהודה הוא, **סתם ספרי** (ברייתות על סדר במדבר ודברים) רבי שמעון הוא, וכולם מומה שלמדו מרבי עקיבא אמרו, והאי סתמא דכי ימצא איש בספרי הוא.

דין עימור

תנא קמא במשנה שאמר שאינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, ולא הוסיף דבעינן 'עימור' דהיינו שישתמש בה. אבל ודאי גם הוא סובר דבעינן עימור דהרי כתיב בהדיא **והתעמר בו ומכרו**. אלא דסובר דאף עימור פחות משהו פרוטה הוה עימור.

ורבי יהודה שהוסיף, שאינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, **וישתמש בו**, סובר שעיימור פחות משהו פרוטה לא הוה עימור.

• **רבי ירמיה** נסתפק במי שגנב אדם ישן ונשען עליו ומכרו, אם דרך עימור בכך או לא.

• עוד נסתפק במי שגנב אשה מעוברת, ומכרה לעוברת, דהיינו שלא מכר הגוף שלה, אלא שיהא העובר מכור, והעמידה לפני הרוח להגן עליו, וכל כמה שהיא עבה, מועיל הולד יותר להגין בפני הרוח, והספק הוא אם נחשב דרך עימור בכך או לא, ונשאר בתיקו.

דף פ"ו ע"א

הגונב את בנו

הגונב את בנו; לרבי ישמעאל **בנו של רבי יוחנן בן ברוקה**, חייב.

לחכמים, פטור. ואמר רב פפא שאין ללמדו מדכתיב **כי ימצא, פרט למצוי, כגון בנו**. דאם כן אטו נימא שהא דכתיב **כי ימצא איש שוכב עם אשה בעולת בעל** פרט למצוי, כגון של בית פלוני שהיו שכיחין אצל אשת איש ולא רצה להזכיר שם שחשובין היו, ובוה לא היו נוהגין כדת שהיו הרבה דרין בבית אחד אנשים ונשים והיו מצויין תמיד עם נשי חביריהן ולא שמתיהדין שיהיו פטורים.

אלא אמר אביי דילפינן ליה מדכתיב **ונמצא בידו** דקרא יתירא הוא לאפוקי מי שכבר מצוי בידו ודאי ללמד שימצא בעדים, מכי ימצא נפקא. ועיי בהערה כ"ז. ואמר רבא, הלכך התלמידים שמצויין תמיד בבית הרב, אם גנב הרב אחד מתלמידיו ומכרו, אינו נהרג עליו כיון שהוא מצוי אצלו.

• הגונב נפש מישראל, אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו, ודכתיב **ונמצא בידו**, ובידו אינו אלא ברשותו, כדכתיב ויקח את כל ארצו מידו דהיינו מרשותו.

• מדכתיב **כי ימצא איש גנב נפש מאחיו**, ילפינן שאיש שגנב, אחד איש, ואחד אשה ודכתיב 'נפש' ולא קפיד על הגנב, ואחד גר, ואחד עבד משוחרר, ואחד קטן, חייב.

• מדכתיב **וגונב איש ומכרו** ילפינן שאשה שגנבה וד'וגונב' אפילו אשה גונבת משמען איש, חייב.

• מדכתיב **ומת הגנב ההוא**¹² מכל מקום, ילפינן שאף אשה שגנבה אשה, חייב.

• גנב נפש מישראל, ולא מכרו, פטור.

• מכר נפש מישראל, אבל עדיין הוא עומד ברשות הגנב, שעדיין לא הכניסו גנב ברשותו, פטור, שהרי לא גנבו¹³.

• הגונב את העבדים, פטור.

• מכרו לאביו של גנב, או לאחיו או לאחד מן הקרובים של הגנב, שנו ברייתא לפני רב ששת, שחייב.

אבל רב ששת אמר שאין לשנות הברייתא כן, דהא רבי שמעון אומר שהוא פטור, ויליף ליה מדכתיב **מאחיו** דהיינו עד שיוציאו מרשות אחיו.

ואין לומר דרבנן חולקים על רבי שמעון והאי ברייתא אויל אליבא דרבנן. דאמר רבי יוחנן, **סתם משנה רבי מאיר הוא**, **סתם תוספתא רבי נחמיה הוא**, **סתם ספרא** (ספר תורת כהנים על סדר ויקרא)

¹² עוד כתב רש"י בשם המכילתא, דילפינן מ'ונמצא' דאין מניחה בכל מקום אלא בעדים. אולם להלן דורש הגמרא מ'ונמצא' פרט למי שמוציא אלנו, וכתב רש"י דלהא דבעינן עדים ילפינן מ'כי ימצא'. [ונערוך לנר כתב, דכלא"ה ודאי אין חוונת המכילתא דכל מקום דכתיב 'מניחה' הוא בעדים (דהא כתיב 'או מנא אכידה ושבע על שקר', וכן 'אשר תאבד ממנו ומנחתה לא תוכל להמעלס', ודאי לאו היינו בעדים). אלא דהכונה שדוקא היכא דכתיב מניחה בלשון נפעל הכונה בעדים. ולכן עיקר קרא ד'ונמצא צדו' קאי אפרט למנו, אלא מדכתיב בלשון נפעל ולא כתיב ונמצא צדו מזה שמעינן גם כן דבעינן עדים].

¹³ רש"י מציא דברי הספרי שדרשינן מיניה למעט הגונב עזר. אולם להלן בגמרא יתבאר שממעטינן עזר מדכתיב 'אחיו', או מ'צני ישראל'.

¹⁴ כ"פ רש"י. אולם הקשה הרש"ש, דנמשנה כתב רש"י הטעם דאם לא הכניסו ברשותו אינו חייב עליו משום דכתיב ונמצא 'צדו'.

מדברי רש"י דייק המגיד משנה (הל' גניבה פ"ט ה"ג) דלא בעינן שיוציאו מרשות הגנב לאחר המכירה. אלא לפי הרמב"ן (ע"ה"ט) הנידון בגמרא הוא כשגנבו ומכרו ולא ילא מרשות 'הגנב'.

ולא תנאף, שכל אלה חייבי מיתות בית דין. אף לא תגנוב הוא בגניבה שיש בה מיתת בית דין.

• הא דכתיב בפרשת קדושים **לא תגנובו**, איירי, בגנוב ממון ולא בגנוב נפשות. דלפי הכלל שהתורה נדרשת בהן, ב'דבר הלמוד מעניינו', הרי איירי הענין של מעלה ומטה הימנו בממון, כגון לא תעשוק את רעך. ולכן לא תגנובו נמי איירי בדיני ממון.

דף פ"ו ע"ב

עידי גניבה ועידי מכירה בנפש שהוזמו

שני כיתי עדים, שאחת העידה על אחד שגנב את הנפש, ואחת העידה שמכר, שהוזמו:

מתחילה סברה הגמרא; לענין עדי גניבה ומכירה; לחזקה, אין העדים נהרגין. שסובר רבבי עקיבא שאין העדים יכולים להעיד אלא על 'דבר', ולא על חצי דבר³. וכיון שלא יהיו העדים נהרגים אם יזימו אותן, הנידון עצמו גם כן אינו נהרג, דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה ולא משכחת לה שהוא נהרג אלא בכת אחת שמעידין על הגניבה ועל המכירה.

ולרבי יוחנן, נהרגין העדים. שסובר רבנן שאמרו 'דבר' ואפילו חצי דבר.

ולענין בן סורר ומורה; דתנן לעיל (דף ע"א.) דכשבאין עדים ראשונים ומעידין עליו שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין מגניבה, מתריין בו בפני שלשה, ומלקין אותו וכדכתיב ויסרו אותו דהיינו מלקותו. ואם באו עדים אחרונים שחזר וקלקל, נידון בעשרים ושלושה למיתה. שמודה חזקה בעדים אלו האחרונים, שנהרגין, ולא אמרינן שחצי דבר הוא. דמתוך שיכולים לומר העדים הראשונים 'להלקותו באנו', ולא העדנו להמיתו, שלא ידענו שסופו לחזור ולקלקל, אמרינן הואיל ויש עונש על פי עדים ראשונים, שזה לקח על ידה, תו לא שייכא ההוא עדות של הראשונים להאחרונים, והעדים האחרונים שבאו להמיתו, מעידים על 'כולו דבר'.

³ במס' זבא בתרא, בפרק חזקת הבתים, נחלקו זבא דכמיז 'על פי שנים עדים יקום צב' דרבי עקיבא דריש ולא חזי דבר. והכא חזי דבר הוא אלל כל כת וכת, דלוי לאו עידי גניבה אינו נהרג משום עידי מכירה שיכול לומר עבדי מכתתי, ואי לאו מכירה נמי לא מיחייב מיתה אגניבה.

המבייש את העבד, וגנב מי שהציו עבד וחציו בן חורין

• המבייש את העבד: לרבי יהודה, פטור מדמי כשתו. דבפרשה דילפינן מיניה חיוב בוישת דכתיב וקצותה את כפה ודהיינו ממון, ואינו כמש דכתיב לא תחום עינך ונאמר להלן בעדים וזממין לא תחום עינך מה להלן ממון אף כאן ממון, כתיב **כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו**, ויליף דרק מי שיש לו אחות חייב עליו, יצא עבד שאין לו אחות אפילו עם אחיו בני אביו⁴ ודכתיב עם החמור, עם הדומה לחמור שאינו אלא כבהמה.

לרבנן חייב בדמי כשתו. דאין למעט עבד מהא דכתיב 'אחיו', שעבד אחיו הוא לך בכל המצוות שהאשה חייבת בהן ודגמר בגזירה שוה 'לה' מאשהו.

• גנב מי שהציו עבד וחציו בן חורין ומכרו, לרבי יהודה, חייב. שדרש הא דכתיב **מאחיו** למעט עבדים שאין להם אחות, ומהא דכתיב **בני ישראל** למעט מי שהציו עבד וחציו בן חורין, וגם מהא דכתיב **מבני ישראל** שהמ"ם מיותר, למעט מי שהציו עבד וחציו בן חורין. ואם כן הוה מיעוט אחר מיעוט, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות.

לרבנן, פטור. שלדידהו אין לדרוש מהא דכתיב **מאחיו** למעט עבדים, דהא אחיו הוא לך במצוות. אלא ממעטין מהא דכתיב **בני ישראל ומבני ישראל** מאחד למעט עבד, ומאחד למעט מי שהציו עבד וחציו בן חורין.

איסורי ילא תגנובי וילא תגנובו

אזהרה לגנוב נפש: אמר רבי יאשיה מדכתיב בעשרת הדברות **לא תגנוב** ויתבאר להלן דאיירי בגנוב נפשות, ודהיינו אזהרה על הגניבה.

והאזהרה על המכירה: אמר רבי יוחנן, מדכתיב **לא ימכרו ממוכרת עבד**.

• הא דכתיב בעשרת הדברות **לא תגנוב**, היינו בגנוב נפשות, ולא בגנוב ממון. דאחד משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, הוא 'דבר הלמוד מעניינו', שאם אי אתה יודע כמה הכתוב מדבר, יצא ולמוד מפרשה שכתוב בה, ולפי הפרשה הוא נכתב אצלה. וכאן איירי כל הענין בדיני נפשות, כגון לא תרצה,

⁴ כ"פ רש"י. אולם עי' בתוספות (ד"ה ילא עבד).

קנין תורה גליון

סורר ומורה שהכל מודים באחת כתותיו לפטור: בעדים הראשונים שאין נהרגין, מתוך שיכולין לומר להלקותו באנו.

והכל מודים בבן סורר ומורה, כלומר שיש כת שהכל מודים בו לחיוב: בעדים אחרונים שנהרגים, מתוך שעדים הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו, והני כוליה דבר קא עבדי ליה.

ומחלוקת בבן סורר ומורה, כלומר דיש כת בבן סורר ומורה שנחלקו חזקיה ורבי יוחנן לפי מה ששמענו במחלוקתן: בעדים אחרונים, בשנים אומרים בפנינו גנב משל אביו מעות לקנות בשר, ושנים אומרים בפנינו אכל הבשר ברשות אחרים. דהנך שתי כתות צריכות זו לזו, ואין הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו, והוה ליה חצי דבר. לחזקיה שסובר כרבי עקיבא, אין נהרגין. ולרבי יוחנן שסובר כרבנן, נהרגין.

עידי מכירה שהוזמו

אמר **רב אסי**, אם באו עידי מכירה בנפש, והוזמו, אין נהרגין. מתוך שיכול הנידון לומר 'עבדי מכרתי'.

ואמר **רב יוסף**, שהלכה זו אזיל כרבי עקיבא שאמר 'דבר ולא חצי דבר', וכיון שעידי מכירה מעידים על 'חצי דבר', לכן אין מקבלים עדותם, ואם הוזמו אין נהרגין.

ודחה **אביי**, דהא אף לרבנן אם הוזמו אין נהרגין, וכפי שביאר רב אסי הטעם, שהרי יכול הנידון לומר עבדי מכרתי, והיה יכול להציל נפשו מבית דין בטענה זו. ודבריו הם אפילו אליבא דרבנן, ובאופן שבאו רק עידי מכירה, ולא באו עידי גניבה כלל, ולכן לא הוה אפילו 'חצי דבר', שהרי היה לו להציל נפשו מבית דין בטענה זו שעבדי מכרתי.

והחידוש הוא, דאף על גב שלבסוף באו עידי גניבה אחר שהעידו עידי מכירה, ונגמר הדין על פי שניהם⁶⁵. אלא שזה לבד אינו חידוש, דעדיין כשהעידו הראשונים לא היה הדין ראוי ליגמר על פיהם, ויכולים לומר 'לא היינו יודעין שיבואו עידי גניבה עלינו' וודאי אין נהרגין. אלא איירי באופן ששני כיתי העדים רמזו זה לזה, דהוה אמינא שדבר זה מוכיח שידעו עידי מכירה שעתידיים עידי הגניבה לבא, ובודאי נתכוונו להעיד כדי להורגו, קא משמע לן דרמיזא לאו כלום הוא.

אבל הקשה **רב פפא**, דאם כן עידי מכירה נמי יהיו נהרגין לחזקיה, מתוך שיכולין עידי גניבה לומר, 'להלקותו באנו'.

ועל כרחק יכולים עדים הראשונים לומר להלקותו באנו, דשנינו שנחלקו חזקיה ורבי יוחנן בעדים שהעידו על מי שגנב נפש, שהוזמו, דאחד מהם אמר שהם לוקין, ואחד מהם שאין לוקין. והביאו ראיה שחזקיה הוא זה שסובר שהם לוקין, דמקאמר חזקיה שאם הוזמו לאחר שבאו עידי מכירה שאין נהרגין, משום הכי לוקין, שהרי אין סופן למות על עדות זו, ולא הוי לגבייהו לאו ד'לא תענה', לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין. אבל לרבי יוחנן שסובר שאם יבואו עדי מכירה, ויגמר הדין על פי שני הכתות, ואחר כך יוזמו, נהרגין, האיך אפשר להלקותם עכשיו, הא הוה ליה לאו ד'לא תענה' לגבייהו בשעה שהעידו, לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, שאם יבואו עידי מכירה, ויגמר דינו, ויוזמו יהיו נהרגין.

הרי מבואר, שחזקיה סובר שעידי הגניבה שהוזמו לוקין. ועל כרחק הוא מדין 'כאשר זמם' ודאי משום 'לא תענה' לבד, לא שאין בו מעשה האו דכשבאו להעיד עליו שגנב נפש היו מלקין אותו. הרי מבואר שעידי גניבה מחייבים מלקות, וואם כן הרי עידי גניבה יכולים לומר 'להלקותו באנו'. ואם כן, עידי מכירה יתחייבו מיתה גם אליבא דחזקיה.

אלא אמר רב פפא: עידי מכירה; אם נגמר דינו על פי שתי הכתות, **לכולי עלמא** נהרגין. דעידי מכירה על דבר שלם הן מעידין, דעידי גניבה אינן באין להורגו אלא להלקותו. אבל עידי מכירה שבאין עמהן ואומרין שהתרו בו למיתה מונעין אותו ממלקות ומחייבין אותו מיתה. עידי גניבה; לחזקיה, אין נהרגין. משום דגניבה לחודה קיימא, ומכירה לחודה קיימא, ועידי גניבה אינן באין להורגו אלא להלקותו.

לרבי יוחנן, נהרגין. משום דקסבר שהגניבה הוא התחלת המכירה. ולא לקי עלה, דלאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין הוא, ואינן באין אלא להורגו. ואף על גב דשתיהן צריכות זו לזו והוה ליה כל הדא וחדא חצי דבר, נהרגים, כרבנן שאמרו דבר ואפילו חצי דבר.

לענין בן סורר ומורה; מודה **רבי יוחנן** בעדים הראשונים של בן סורר ומורה שהוזמו, שאין נהרגין. שהם ודאי באו למלקות.

הכל מודים בבן סורר ומורה

אמר אביי: **הכל מודים בבן סורר ומורה**, כלומר יש עדים בבן

⁶⁵ היינו אלמלא הדין שאם הוזמו העדי מכירה אין נהרגין, דעכשיו שאם הוזמו אין נהרגין, אין מקבלים העדי מכירה, שהרי עדות שאי אמה יכול להזימה הוא.

ש'חומר' שהחמירו עליו שאינו ראוי להוראה עד שיהא בן ארבעים שנה, נעשה 'קולו' לפטרו מן המיתה.

ממך: זה יועץ, שיודע לעבר השנים ולקבוע חדשים, כדכתיב 'ממך' יצא חושב על ה' רעה יועץ בליעל.

דבר: זה הלכה למשה מסיני.

למשפט: זה הדין, דהיינו גזירה שוה⁷⁵.

בין דם לדם: בין דם נדה, דם לידה, דם זיבה.

בין דין לדין: דיני נפשות, דיני ממונות, ודיני מכות.

בין נגע לנגע: היינו נגעי אדם, נגעי בתים, ונגעי בגדים.

דברי: אלו החרמים, והערכין, וההקדשות⁷⁶.

ריבות: זו השקאת סוטה [שהיא על ידי ריב שבינה ובין בעלה], ועריפת עגלה [שהחלה נהרג על ידי מריבה], וטהרת מצורע [שאף נגעים על ידי ריב של לשון הרע הם באים].

בשערך: זו לקט, שכחה, ופאה [שהן לעניים שכתוב בהן ואכלו בשערך].

וקמת: מדכתיב 'וקמת' מכלל דביושבין עסקינן, והיינו בית דין שיושבין במקום הקבוע להם עד עת האוכל, ושם באין כל הצריכין לדין ולהוראה ככל עיר ועיר. ואזהר רחמנא לבית דין של אותה העיר שהמחלוקת ביניהם, לילך ולישאל לבית דין הגדול.

ועלית: מלמד שבית המקדש גבוה מארץ ישראל, מדכתיב 'ועלית', שמע מינה דאין לך עיר בארץ ישראל שאין ירושלים גבוה ממנה.

וילפינן שארץ ישראל גבוה מכל הארצות⁷⁷, מדכתיב לפן הנח ימים באים נאם ה' לא יאמר חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם וישבו על אדמתם, ומדכתיב 'העלה' שמע מינה דאדמתם גבוה מכל הארצות.

זקן ממרא על פי בית דין הגדול שבלשכת הגזית, חייב הנק. דכתיב כי יפלא ממך דבר למשפט וכו' וקמת ועלית וכו' והאיש אשר יעשה בזדון לבלתי שמע אל הכהן העומד לשרת שם וכו' ומת האיש ההוא וכו'⁷⁸.

סדר הדברים: זקן זה שהורה בעירו, ונחלק בית דין שבעירו עליו, הזקיקו הכתוב לעלות לירושלים ולשאל הדין. ובאין הוא ובית דין שבעירו לירושלים שהיו שם שלשה בתי דינים. באין לבית דין הראשון שיושב על פתח הר הבית [בשער המזרחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים, ובו פוגעין תחילה] ואומר הזקן 'כך דרשתי, וכך דרשו חברי', או 'כך לימדתי וכך לימדו חברי', אם שמעו בית דין ההוא מה הדין בענין זה, אומרים לו⁷⁹. ואם לא שמעו הדין, הולכים לבית דין השניה שיושב על פתח העזרה [כשעברו עזרת נשים, ובאין לפני עזרת ישראל] ואומר הזקן 'כך דרשתי, וכך דרשו חברי', או 'כך לימדתי וכך לימדו חברי'. אם שמעו בית דין ההוא מה הדין בענין זה, אומרים לו. ואם לא שמעו, אלו ואלו הולכים לבית דין השלישי הגדול שיושב בלשכת הגזית שהיא בנויה בתוך העזרה, שממנו יוצא תורה לכל ישראל, דכתיב מן המקום ההוא אשר יבחר ה' והם קובעים את הדין בענין זה.

ואם חזר הזקן לעירו, ועדיין הורה לעשות כפי מה שאמר בתחילה, אף שהכריעו בית דין הגדול כנגדו, חייב מיתה.

• אבל אינו חייב אם רק למד בדרך שלמד בתחילה, כנגד דברי בית דין הגדול, כל שלא הורה לעשות בפועל נגדם, דכתיב והאיש אשר יעשה בזדון שאינו חייב עד שיוורה לעשות.

דף פ"ז ע"א

דרשת הפסוק כי יפלא ממך וכו' וקמת ועלית וכו'

כי יפלא: תלמיד שלא הגיע להוראה, ונחלק על בית דין שבעירו, ובאו לבית דין הגדול, ושאלו הדין, וחזר לעירו והורה כבתחילה, פטור. כיון שאין לסמוך על הוראתו. דכתיב כי יפלא הרי איירי הפסוק במופלא ומומוחה שבבית דין, ולא תלמיד. נמצא

⁷⁵ דאליו דין ממש כמיז להדיא 'צין דין לדין'.

⁷⁶ דהוה ליה למכתב 'דבר ריב', וכתיב 'דברי ריבות', לרבות חמין, וערכין, והקדשות, שהן צאין ומליס על ידי דיבור הפה.

⁷⁷ צ"ל הבהרש"א (מס' קידושין דף ס"ט). הכוונה, שהעולם הוא כמפתח, ומקום בית המקדש הוא מרכז עולם, וכן ארץ ישראל.

⁷⁸ וקמת מיתה הכמוזה צמורה, חנק הוא.

⁷⁹ ואפילו לא שמע להם, לא נעשה זקן ממרא, אלא צאים כולם לבית דין השניה; רמב"ם הל' ממרים פ"ג ה"ט.

גלין קנין תורה

אל המקום: מלמד שמקום לשכת הגזית גורם ולכן אם מצאן הזקן ממרא כשלא היו בלשכת הגזית, והמרה עליהן, אינו המראה; גמרא לעיל דף י"ד:.

על איזה עבירה חייב זקן ממרא

• **לרבי מאיר,** אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. דיליף בגזירה שוה 'דבר דבר' דכתיב הכא **כי יפלא ממך 'דבר' למשפט** וכתיב בענין חטאת שמביאים סנהדרין כשטעו רוב ישראל על פי הוראתם ו**נעלם 'דבר' מעיני הקהל**, דמה להלן איירי בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת [כדמבאר במס' היריות], אף כאן איירי בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.

• **לרבי יהודה,** חייב על כל דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים¹¹. דכתיב **על פי התורה אשר יורוך** עד דאיכא 'תורה' ו'יורוך' מדברי סופרים.

• **לרבי שמעון** חייב אפילו על דקדוק אחד מדקדוקי סופרים. דכתיב **אשר יגידו לך מן המקום ההוא** אפילו על כל דהו.

• רב פפא תרגם ברייתא דלעיל באופן שיוכל להתפרש גם אליבא דרבי מאיר שסובר שאינו חייב אלא על דבר שחייב על זדונו כרת ושגגתו חטאת, כדלהלן:

• **ממך:** זה יועץ, שיודע לעבר השנים ולקבוע חדשים, איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו:

רבי יהושע ורבי פפייס העידו שמעברים את השנה כל אדר, ואף על פי שלא נמלכו לעבר קודם הפורים, וקראו את המגילה באדר הראשון, ואחר כך ראו שהשנה צריכה להתעבר ועברות. והוצרכו להעיד כן משום שהיו שאר **הכמים** אומרים שאין מעברין אלא עד הפורים¹².

ונמצא שאם אמרו בית דין שבלשכת הגזית שאם עיברו לאחר פורים היא מעוברת, והוא אמר שאינה מעוברת. או להיפוך, שהם אמרו שאינה מעוברת, והוא אמר שהיא מעוברת, נמצא שהוא מתיר חמין בפסח שזדונו כרת.

• **דבר:** זה הלכה למשה מסיני. איירי כגון שנחלקו בהלכות אחד עשר יום שבין נדה לנדה, שהלכה למשה מסיני דמשעברו ז' ימי הנדה, אינה חוזרת להיות נדה עד שיעברו י"א יום, וכל דמים שרואה בהם, דם זיבה הם. ואם ראתה בהם יום או יומים רצופים, שומרת יום ג', ואם פסקה ולא ראתה בו, טובלת בו ביום ומהורה. ואם ראתה ג' ימים רצופים, הוה זיבה לענין קרבן ולטבילת מים חיים. ונחלקו רבי יוחנן וריש לקיש בדין יום העשירי:

לרבי יוחנן, יום העשירי הרי הוא כיום התשיעי, דמה הרואה בתשיעי, צריכה להיות שומרת יום העשירי – שהרי ראויה בצירוף ג' ימים לזיבה – שמא תראה בעשירי ותחזור ותראה באחד עשר. אף הרואה בעשירי, צריכה להיות שומרת יום האחד עשר. ואף על פי שיום העשירי אינו ראוי לצירוף ג', שאין יום השנים עשר מצטרף עמהם לזיבה, ודאיכא דלא ראתה ג' רצופין להיות ובה כהנך י"א יום, הוה יום שנים עשר תחילת נדה. שסובר רבי יוחנן שהלכה של יום י"א רק הלכה אחד נאמרה בו ליחלק משלפניו, דלא בעי שימור להיות שומרת שנים עשר נגדו, דהא לאו מימי זיבה הוא, אבל שוה לשלפניו להיות שימור לראיית עשירי, כשם שהעשירי שימור לראיית תשיעי.

לריש לקיש, יום העשירי הרי הוא כיום האחד עשר. דמה יום האחד עשר לא בעי שימור כנגדו ביום השנים עשר, שהרי אין השנים עשר מימי הזיבה. אף עשירי לא בעי שימור כנגדו ביום י"א. דלא נאמרה דין שומרת יום נגד יום, אלא בראייה לצירוף ג', והכא אינו ראוי לצירוף ג', שאין יום השנים עשר מצטרף עמהם לזיבה. הרי שסובר ששתי הלכות נאמרו ביום אחד עשר ליחלק משאר ימים שלפניו: אחת, שאינו צריך שימור. ואחת, שאין נעשה שימור לראיית עשירי.

ונמצא, שאם נחלקו זקן ממרא ורבנן בהלכה של יום העשירי, כמו שנחלקו רבי יוחנן וריש לקיש, הוה דבר שזדונו כרת ושגגתו שומרת יום כנגד יום חייב כרת כדכתיב **כל ימי זוב טומאתה וגו'** ודרשינן ימי, וכל ימיו.

דף פ"ז ע"ב

• **למשפט:** זה הדין, דהיינו גזירה שוה. איירי בדין בתו מאנוכסתו, שלמדו רב יצחק בר אבודימי בגזירה שוה ד'הנה הנה' 'זמה זמה' ואין הזקן ממרא מודה בגזירה שוה זו; תוספות ד"ה דין והוא דבר שזדונו כרת.

• **בין דם לדם:** בין דם נדה, דם לידה, דם זיבה.

¹¹ כתב נחירי הר"ן, שרבי יהודה מוסף על דברי רבי מאיר, דלא רק על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת חייב, אלא על כל דבר שעיקרו מן התורה ופירושו מדברי סופרים חייב, ואין לרין שיהא שדונו כרת ושגגתו חטאת.

¹² טעמם משום דמן הפורים התחילו לדרוש בהלכות הפסח, דמיני שואלים בהלכות הפסח קודם לפסח ל' יום. וכי מרחק להו, לא זיימי לשלומי בית דין, כיון שכבר שמעו מן הדרשנים לעשות הפסח בסוף ל', ואמי לולולי בחמץ.

גלין קנין תורה

לרבי יהושע, רק אם שקטה לילה ויום, כליל שבת ויומו שהלילה קודם ליום, הרי זו יולדת בזוב. אבל אם שקטה מעת לעת, לא חשיב שופי, כגון אם שפתה ממש שעוה של שלישי עד שש שעוה של ד', הואיל והוה ליה מקצת קושי ביום השופי לא הוה יולדת בזוב.

ונמצא שאם נחלקו במחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע, הוה מחלוקת בדבר שזדונו כרת.

• **בין דין לדין:** זה דיני נפשות, דיני ממונות, ודיני מכות.

דיני ממונות: כגון שנחלקו במחלוקת זו: לשמואל, שנים שדנו דיניהם דין, אלא שנקראין בית דין חצוף. לרבי אבהו, לדברי הכל אין דיניהן דין.

ונמצא, שאם הוציאו בית דין של שנים ממון מהאי, ונתנו לאיש אחר, והלך וקידש אשה באותו ממון; לשמואל מקודשת, ולרבי אבהו אינה מקודשת, דהוה ליה קידשה בגזל, דלא הוה קידושין¹³, ויבא הדבר לידי כרת, אי רבנן כשמואל, וזקן ממרא כרבי אבהו ואם יבא עליה אחר בלא עדים ובלא התראה. דאם יש עדים והתראה, הוה מיתת בית דין. ואי ליכא לא זה או לא זה, הוה כרת, ואי נמי רבנן סברי כרבי אבהו, וזקן ממרא כשמואל, יבא לידי חיוב כרת דקא משוי להו קידושין, ואם יבא איש אחר ויקדשה, יוציאה בלא גמ.

דיני נפשות: איירי כגון שנחלקו במו שהיה מתכוון להרוג את חבירו והרג את האשה, דכתיב **אם אסון יהיה ונתתה נפש תחת נפש, דלרבנן מפרשינן ונתתה נפש תחת נפש**, שהייב מיתת ויפפור מן הממון.

לרבי, חייב ממון, ודמי האשה יתן ליורשיה. דכתיב הכא 'נתינה' ונתת נפש תחת נפש, וכתיב לעיל 'נתינה' לא יהיה אסון ונתן בפלילים, דהיינו דמי ולדות, מה להלן ממון אף כאן ממון.

ונמצא שאם יתפסו יורשין דהרוג, ממון מההורג, וקידשו בו את האשה, לרבי, מקודשת, ולרבנן אינה מקודשת, ואם יבא אדם אחר ויקדשה, יהיה מקודשת לשני, הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

דיני מכות: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לרבנן, דיני מכות דנים בשלשה דיינים, ולרבי ישמעאל, בכ"ג דיינים.

ונמצא, שאם הלוקהו שלשה דיינים, לרבי ישמעאל חייבין לו

דם נדה: איירי כגון שנחלקו בדיון דם ירוק, שלעקביא בן מהלאל הוה דם נדה, ומטמא. ולחכמים, טהור הוא. ונמצא שאם אמר זקן ממרא כעקביא בן מהלאל, מביא לה לחיוב כרת. שפעמים שרואה דם הירוק בתחילת נדותה, ולבסוף ב' ימים רואה דם אדום, ופוסקת. והיא מתחלת למנות שכעה ימים מראיית דם ירוק, וטובלת ומשמשת עם בעלה ב' ימים בנדותה. לפי שדם הירוק טהור הוא, והיה לה להתחיל למנות מראיית דם אדום.

דם לידה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת רב ולוי בדם טהור. לרב, דם הבא בשבועיים של נקיבה שהוא טמא, ודם הבא לאחר שבועיים שהוא טהור, שניהם יוצאים ממעין אחד. אלא שהתורה מימאתו כל שבועיים, והתורה מיהרתו לאחר שבועיים, וחזרה ומימאתו לאחר שכלין ימי טהור.

וללוי, שני מעיינות הן, ונסתם הטמא לאחר שבועיים, ונפתח המהור, וכשנסתם המהור כסוף ימי טהור נפתח הטמא.

ונפקא מינה ביניהם, באשה ששופעת מתוך שבועיים לאחר שבועיים, או מתוך שמונים לאחר שמונים. לרב, אף על פי שלא פסק מעיינה בתוך שבועיים ויוצא דם לאחר שבועיים, טהורה היא. וללוי, טמאה היא עד שתפסוק שעה, דנימא נסתם הטמא. והשופעת מתוך שמונים לאחר שמונים, לרב טמאה ואף על פי שזהו מעין עצמו של ימי טהור. וללוי טהורה היא עד שיפסוק מעין המהור, ויפתח מעין הטמא. ונמצא שאם נחלקו הזקן ממרא ורבנן במחלוקת זו, יבא לידי חיוב כרת ודאי רבנן כרב כלוי, איכא כרת לאחר ימי טהור. ואי רבנן כלוי והוא כרב, איכא כרת בתחלת ימי טהור.

דם זיבה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: דכתיב בפרשת זבה באחד עשר יום שבין נדה לנדה שהם הימים המביאין לידי זיבה, ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים. ודרשינן מינה, שרק על ידי דמה שיצאו מחמת עצמה נעשה זבה, אבל לא מחמת ולד, מוגיד שדם הקישוי שיצא קודם הולד מחמת צער הקישוי אינו מביאה לידי זיבה, וכל שכן דם שלאחר הולד. אבל אם ראתה ג' ימים רצופין, שחלק מהן היתה מתוך קושי, אמנם שקטה הצער ונחה קודם יציאת הולד – ואפילו לא שקטה הדם – יום אחד מעת לעת, ואחר כך ילדה בין מתוך קושי בין מתוך שופי, הרי זו יולדת בזוב. לפי שכיון שלאחר ג' שקטה, איגלאי מילתא דלאו מחמת ולד אתא, ונעשית בהן זבה למנות ז' נקיים כדיון זבה. וכל זמן שלא תספור ז' נקיים, לא יהא דם שלה דם טהור. ואפילו לאחר שבועיים. ואחר מלאת שמונים שלה, צריכה שני קרבנות, אחד ללידתה ואחד לזיבתה. ונחלקו תנאי כמה זמן צריכה להיות שקטה מן הצער:

לרבי אליעזר, אם שקטה מעת לעת וילדה, הרי זו יולדת בזוב.

¹³ וק"ל בפ"ג דקידושין (ד' 97). גבי מעשה דה' נשים שנתקדשו בכללה, שאם קידשה בגזל אינה מקודשת.

גליון קנין תורה

ערכיני: איירי כגון שנחלקו מחלוקת זו: מי שאמר על פחות מבין חדש 'ערכו עלי', והתורה לא נתנה לו ערך, דגבי ערכין כתיב **ואם מבין חדש** וכו'; **לרבי מאיר**, נותן דמיו כמה שהוא נמכר בשוק ודקסבר אין אדם מוציא דבריו לבמלה, ויודע שאין ערך לפחות מבין חדש, ונמר ואמר לשם דמיים, ולחכמים, אינו נותן כלום.

ואם בא הגזבר ומשכנו עבור זה, לרבי מאיר הוה הקדש ולרבנן לא הוה הקדש.

חרמים: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: **לרבי יהודה בן בתירה**, סתם חרמים לבדק הבית הם, ומועלין בהם, שנאמר **כל חרם קדש קדשים הוא לה'**.

לחכמים, סתם חרמים לכהן הם ואין מועלין בהם, שנאמר **כשרה החרם לכהן תהיה אחוזתו**. והמעם למה נאמר **קדש קדשים הוא לה'** הוא לומר שחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשים קלים².

הקדשות: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: **לרבי אליעזר בן יעקב**, כל דבר הקדש, ואפילו צינורא, צריכה עשרה בני אדם לפדותה וכדמבאר לעיל דף פ"ז, ו' כהנים כתובין בפרשה. ואם נפדית בפחות מעשרה בני אדם, עדיין הקדש היא, ומועלין בה. **לרבנן**, נפדית בשלשה בני אדם, ואין צריך עשרה לפדותה.

ובשלשה אופנים אלו, למי שסובר שהקדש הוא, אין אשה מתקדשת בו אלא אם כן יודע בו וכדתנן, מי שקדש בהקדש כמודד קדש, בשוגג לא קדשו. ולמאן דלא הוה הקדש, הרי הוא של בעלים לקדש בו האשה, והאחר שקדש בו אינה מקודשת.

ואי נמי למאן שסובר שהוא הקדש, הנהנה ממנו מביא אשם מעילות, והרי אותו אשם קדש קדשים והאוכלו בטומאת גופו חייב כרת. ולמי שסובר שאינו הקדש, והרי של בעלים הוא, והנהנה ממנו לא מעל. ואם הביא אשם מעילות, חולין לעזרה הוא, ואין חייבין עליו משום טומאה. הרי יש במחלוקת אלו תוצאות של חיוב כרת.

• **ריבות:** זו השקאת סוטה, ועריפת עגלה, וטהרת מצורע.

ממון כשאר הובל בחבירו, ויכול לקדש בו את האשה. ולרבנן, בדין הלוקחה, ואם תפס ממנו וקידש בו אינה מקודשת, ואם יבא אדם אחר ויקדשה, יהיה מקודשת לשני, הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

• **בין נגע לנגע:** נגעי אדם, נגעי בתים, ונגעי בגדים.

נגעי אדם: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: אם קדם כהרת לשער הלבן, הנגע טמא. ואם קדם שער לבן לכהרת, הנגע טהור. ואם יש ספק איזה מהם קדם: **לרבנן**, הנגע טמא. **לרבי יהושע**, כהה הנגע, ואמר רבא שהכוונה שהנגע טהור ודהוה כאילו 'כהה הנגע' דהוי מסימני טהרה כשמשתנה הלבן לאחר הכהרה.

ונמצא, שרבנן, אם נכנס למקדש, חייב כרת. ולרבי יהושע, פטור מכרת. הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

נגעי בתים: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: **לרבי אלעזר ברבי שמעון**, לעולם אין הבית טמא, עד שיראה כשתי גריסין ונרים זה שיעור נגעים על שתי אבנים ודכתיב וחלצו את האבנים תרתי משמע, ובכל אחת שיעור נגע, בשתי כתלים, ואותן שתי אבנים יהיו בקרן זוית, דכתיב **ומראיהן שפל מן הקיר** וכתיב **והנה הנגע בקירות הבית**, ואיזהו קיר שהוא בקירות הוי אומר זה קרן זוית, אחד בכותל זה ואחד בכותל זה, והנגע מושך בשתיהן, ארכו כשני גריסין, ורחבו כגרים ושיהא בכל אבן כגרים על גריסין. **לרבנן**, לא בעו שיהא בקרן זוית.

ונמצא, שאם היה בית ובה נגע שלא בקרן זוית, ונכנס בה אדם, ואחר כך נכנס למקדש, לרבנן חייב כרת, ולרבי אלעזר ברבי שמעון, פטור מכרת. הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

נגעי בגדים: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: **לרבי נתן בן אבטולמוס**, אם פרח הצרעת ונתמלא כל הבגד, טהורה היא. ויליף ליה בגזירה שוה דכתיב 'קרהת וגבחת' באדם, וכתיב 'קרהת וגבחת' בבגדים. מה להלן אם פרח ככולו טהור, אף כאן פרח ככולו טהור. **לרבנן**, אף אם פרח כבגד כולו, הבגד טמא.

ונמצא שאם הכנים בגד כזה למקדש, או הנוגע בו ונכנס למקדש, לרבנן חייב כרת, ולרבי נתן פטור מכרת. הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

דף פ"ח ע"א

• **דברי:** אלו הערכין, והחרמים, וההקדשות.

² דאף שכיון שהקדשו אינו שלו, מכל מקום יכול להחרימם, צאופן שיחייב ליתן שויות הקרצן למרס, כדמנן, מחריס אדם את קדשיו, ואם נדר הוא שחייב צאחרימותו, נותן דמי כל הקרצן. ואם נדצה הוא, שאינו חייב צאחרימותו, נותן את טובת הנאה שיש לו ממנו, דהיינו כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריצה עולה שאינו חייב צה, כלומר אדם שאינו חייב עולה אם ימצא צול נטעלו להקריצ דרוון לקונו וכאופן דמיס יתן זה שזו היא טובת הנאה שיש לו צה.

קנין תורה גליון

לקט: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לבית הלל, שני שבלין הוה לקט, אבל שלשה שיבלין אינן לקט ושאינן דרך להפקיר⁶⁶. ולבית שמאי, שלש הוה לקט, ארבעה אינן לקט.

שכחה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לבית הלל, שני עומרין הוה שכחה, שלשה אינן שכחה. ולבית שמאי, שלש הוה שכחה, ארבעה לא הוה שכחה.

ובשני אופנים אלו, אם נחלק זקן ממרא ואמר על דבר שהוא לקט או שכחה, ובא עני ונמלך, ובא בעל הבית ונמלך הימנו. לזקן ממרא הוה גזל, ואין מקדשין בו אשה. ולרבנן, האשה מקודשת. ואם קידש אדם אחר אותו אשה וכו', הרי יש במחלוקת אלו תוצאה של חיוב כרת.

פיאה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לכתחילה מפריש מן הקמחו ודכתיב לא תכלה אלא הנח לפניהם והם יקצרוהו⁶⁷. ואם לא הפריש מן הקמה, יפריש מן העומרין. לא הפריש מן העומרין, יפריש מן הכרי, עד שלא מירחו. מירחו בכרי, הרי נתחייב במעשר דנגמרה מלאכתו, הלכך מעשר תחילה את הכרי מכל מעשרותיו, ונותן לו את הפאה ושאלו הפרישה, לא היו עניים צריכין לעשרה, דלקט שכחה פאה פטורין מן המעשר.

ואם כבר טחנה; לרבנן, פטור מן הפיאה ומשום דקנייה בשינויו. לרבי ישמעאל, אף מפריש מן העיסה אם טחנה ולשה.

ונמצא שאם בא עני ונמל כדי פאה משטחנה, לרבי ישמעאל לא הוה גזל, ולרבנן הוה גזל. ואם קידש בו את האשה וכו', הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

מפי השמועה

נחלקו אמוראי באיזה אופן נהרג זקן ממרא כשחלק על בית דין הגדול:

• לרב כהנא, רק כשיאמר הזקן 'כך הוא בעיני', ובית דין חולקים עליו ממה ששמעו מפי השמועה.

אבל אם הוא אומר מפי השמועה, והן אומרין מפי השמועה, או הוא אומר 'כך הוא בעיני' והן אומרין כך הוא בעינינו, וכל שכן

השקאת סוטה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לרבי אליעזר, מקנא אדם לאשתו על פי שנים, ומשקה על פי עד אחד שבא ואמר אני ראיתיה שנסתרה, או על פי עצמו. ואם לא השקה נאסרת עליו. לרבי יהושע, מקנא על פי שנים, ומשקה על פי שנים.

ותנן, אשה שאומרת איני שותה, אינה שותית, ואינה נומלת כתובתה. ונמצא שבאופן דליכא עידי סתירה ואמרה איני שותה; לרבי אליעזר אין לה כתובה, ולרבי יהושע יש לה כתובה כיון שאינה נאסרת עליו. ואם מכרה לאחר כתובתה, קנה, ואם תופס ממונו של זה כדי כתובה, הרי הוא שלו לקדש בו את האשה. ולרבי אליעזר הוה גזל, ואינה מקודשת. ואם קידש בו אשה וכו', הרי יש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

עריפת עגלה: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: לרבי אליעזר מודדין המת לידע אי זו עיר הקרובה, מטיבורו. לרבי עקיבא, מודדין מהוטמו⁶⁸. לרבי אליעזר בן יעקב, מודדין ממקום שנעשה חלל דהיינו מצוארו ודכתיב לתת אותך על צוארי חלל רשעים⁶⁹.

ותנן, המקדש בעגלה ערופה, אינה מקודשת. ונמצא שאם מדד זקן ממרא מטיבורו, ובית דין מדד מהוטמו, והביאו אלו עגלה ואלו עגלה. למר זו עגלה אסורה ואין מקדשין בה, וזו אינה עגלה ומקדשין בה. ולמר הוה איפכא. נמצא דיש במחלוקת זו תוצאה של חיוב כרת.

טהרת מצורע: איירי כגון שנחלקו במחלוקת זו: מצורע שאין לו בוהן יד ימנית, או בוהן רגל ימנית, או אוזן ימנית; לרבנן, אין לו טהרה עולמית ודסברי דבעינן קרא כדכתיב⁷⁰. לרבי אליעזר, נותן דם האשם על מקום הבוהן ויוצא. לרבי שמעון, נותן על בוהן השמואלית, ויוצא.

ונמצא, שאם נתן באופן שאינו יכול לקיים בו קרא כדכתיב; אלא שוסברים דיש לו טהרה, טהור ליכנס למקדש, ולאכול קודש. ולאילו שסוברים שאין לו טהרה, אם נכנס למקדש או אכל את הקודש, הוה דבר שזדונו כרת.

• בשעריך: זו לקט, שכחה, ופאה.

⁶⁶ כ"פ רש"י. והקשה הר"ש"ש, שהי אין דין לקט תלוי בהפקירו של אדם, אלא בהפקר של המורה.

⁶⁷ במסכת סוטה (דף מ"ה): מצואר שנחלקו בסגולה, שרצי עקיבא סוכר, עיקר מיתיה צאפיה. ורצי אליעזר סוכר, שעיקר מיתיה צטוריה.

בשלא ירבו מחלוקת, שמע מינה אפילו הוא אומר מפי השמועה, והן אומרים כך הוא בעינינו, נהרג²¹ וכשיטת רבי אלעזר.

אם הוא אומר מפי השמועה והן אומרים כך הוא בעינינו, אינו נהרג²².

והא דתנן במשנתנו, שהזקן ממרא אומר 'כך דרשתי וכך דרשו חברי, כך למדתי וכך למדו חברי', היינו דוק באופן שהוא אומר 'כך הוא בעיני', והם אומרים מפי השמועה.

דף פ"ח ע"ב

הכרעת הלכה בזמן הפנהדרין

מתחילה כשלא היו מרבין מחלוקת בישראל, היה בית דין של שבעים ואחד יושבין בלשכת הגזית, ושני בתי דינים של עשרים ושלושה – אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה. ושאר בתי דינים של עשרים ושלושה יושבין בכל עיירות ישראל. וכך היה הסדר כשהוצרך הדבר לשאול: (א) בית דין שבעיר, (ב) בית דין שסמוך לעיר, (ג) בית דין שעל פתח הר הבית. (ד) בית דין שעל פתח העזרה. (ה) בית דין של לשכת הגזית, ששם יושבין מתמיד של שחר עד תמיד של בין הערבים. ובשבתות ובימים טובים יושבין בחיל, שלא יהו נראים כיושבין בדין, שבלשכת הגזית היו דנים²³.

כשנשאלה שאלה בפניהם, אם שמעו אמרו להם. ואם לאו עומדין למנין: רבו המטמאים, טמאו. רבו המטהרין, טהרו.

ומשרבו תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן, רבו מחלוקת בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות.

• כשהצריכו למנות דיין, היו שולחין מלשכת הגזית אגרות לכל מקומות; כל מי שהוא חכם, ושפל ברך, ודעת הבריות נוהה הימנו, יהא דיין בעירו. וכשמות אחד מהדיינים שעל הר הבית, היו מעלין מהבית דיין של עיירות, ויושב שם. וכשמות אחד מהדיינים משל עזרה, היו מעלין אחד מהדיינים מהר הבית. וכשמות אחד מהדיינים מבית דין שבלשכת הגזית, היו מושיבין במקומו אחד מן הדיינים שמן העזרה.

• שלחו מתם, איזהו בן העולם הבא, ענוותן, ושפל ברך, שייף עייל שייף ונפיק ושוחה נכנס ושוחה יוצא²⁴, וגרים באורייתא תדירא, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה. נתנו רבנן עיניהם ברב עולא בר אבא שהיה בו אלו המדות.

• לרבי אלעזר, בכל אופן נהרג הזקן ממרא, ואפילו הוא אומר מפי השמועה והן אומרים כך הוא בעינינו. שהטעם למה נהרג זקן ממרא הוא כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל.

• עקיבא בן מהללאל נחלק על חכמים בלשכת הגזית בד' דברים, ואמר לבנו בשעת מיתתו 'חזור בך בד' דברים שהייתי אומר'. אמר לו בנו, ואתה מפני מה לא הורתה בהם. אמר לו, אני שמעתי מפי המרוכים והם שמעו מפי המרוכים ולכן הם עמדו בשמועתך ואני עמדתי בשמועתי. אבל אתה שמעת מפי היחיד, מוטב שתניח את דברי שהם דברי יחיד, ותאחז דברי המרוכים.

לרב כהנא, הטעם למה לא נהרג עקיבא בן מהללאל, הוא משום שגם הוא אומר מפי השמועה.

לרבי אלעזר, הטעם למה לא נהרג, הוא משום שלא הורה הלכה למעשה.

• שלשה דברים סח זעירא לרבי יאשיה בשם אנשי ירושלים:

(א) בעל שקנא לאשתו, ומחל על קניויו, קניויו מחול ואם נפתרה אינה נאסרת עליו²⁵.

(ב) בן סורר ומורה, אף לאחר שהתרו בו וקלקל וחלקוהו וחזר וקלקל, אם רצו אביו ואמו למחול לו ולא הביאוהו לבית דין, מוחלין לו ושהכתוב תלה בהם דכתיב ותפשו בו.

(ג) זקן ממרא שרצו בית דינו למחול לו מוחלין לו.

אבל חבריו שבדרום לא הודו על דין זקן ממרא, וסברו שאי אפשר למחול לו, כדי שלא ירבו מחלוקת בישראל. ומדלתי טעמא

²¹ צ"ל הערוך לנר (להלן עמוד ז') שלשטה זו הטעם למה זקן ממרא חייב מיתה הוא משום כבוד בית דין, ולכן אם הוא אומר מפי השמועה, ליכא חסרון כבוד בית דין שהרי אין פוגם בכבודם, כיון דעל כרחו מוטל עליו לומר כפי מה שמע מרבו. אבל לרבי אלעזר, הטעם הוא משום ריבוי מחלוקת, ושיין גס צוה.

²² כ"פ רש"י, ומשמע שאינו מועיל מחילתו אלא עד זמן הקמירה. אמנם ע"י בתוספות (ד"ה קניו), ובסוגיא מס' סוטה דף כ"ה.

²³ עי לעיל הערה מ"ג.

²⁴ פי' זה נראה לרש"י עיקר. עוד פי', מפני שהעם רב ומקום נר להם בלשכה.

²⁵ היינו בעושרו. שאינו מהדר להיות לו דירה נאה וצית גבוה מדקן העשירים; מהרש"א.

עד שינעשה כהוראתו או שיוורה לאחרים

• שנינו בברייתא, זקן מומרא זקן מומרא חייב כשיוורה לאחרים ויעשו כהוראתו. דעד עכשיו כשהורה לאחרים לעשות כן, אף בעבירות שחייבין עליהם מיתת בית דין, לא היה הוא מתחייב מיתה כיון שהוא בעצמו לא עשאו. אבל משבא לבית דין שבלשכת הגזית, מכאן ואילך חייב מיתה כשמורה לאחרים לעשות כן.

• עוד שנינו, שאם הוא עצמו עושה כהוראתו, חייב מיתה.

והנה בעבירות שאין בהם מיתת בית דין כגון של חלב ודם, מתחילה כשעבר על אלו העבירות לא היה חייב מיתת בית דין, אבל משבא לפני בית דין, והם הורו על זה שאסורין, חייב מיתת בית דין אם עשאו, כיון שבזה הוא ממרה בבית דין הגדול.

אבל בעבירות שיש בהם מיתת בית דין, גם מתחילה כשעבר עליהם היה חייב עליו מיתה. רק אם מתחילה עשה שלא בהתראה, לא היה חייב. אבל עכשיו שכבר הורו לו בית דין הגדול, חייב אפילו אם עבר עליהם שלא בהתראה.

ובעבירה של מסית דלא בעי התראה, גם מתחילה כשעבר עליו היה חייב מיתה ב"ד שלא בהתראה. רק דנפק"מ שבתחילה אם היו דנין אותו על העבירה ואם אמר מעמו להתנצל למה הוא עושה כן, היינו שומעין לו להצילו משום האי לימוד זכות. אבל עכשיו, כיון שכבר שמע מפי בית דין שלא לעשות כן, ומכל מקום המרה, אין שומעין למעמו למה הוא עושה כן.

חומר בדברי סופרים מדברי תורה

יש חומרא בענין זקן מומרא בדברי סופרים מבדברי תורה:

בדברי תורה; זקן מומרא שאומר אין מצות תפילין, כדי לעבור על דברי תורה, פטור עליו. דאין זו הוראה, שהרי הכל יודעים שאינו כן.

בדברי סופרים; האומר דיש חמש טומטפות תפילין, וכונתו להוסיף על דברי סופרים, חייב. דמדרש דסופרים הוא מתיבות 'למטפת' 'למטפת' 'למטפת' שארבעה טומטפות יש.

אם הוסיף גורע

רבי אלעזר אמר בשם **רבי אושעיא** אליבא ד**רבי יהודה**^מ

^מ רש"י מציט פי' אחר צ'אליצא דרבי יהודה, דהיינו אליצא דרבי יהודה שאמר שצריך להדניק תפילין. אולם מדמה פי' זה, דהיא צ'אליצא דרבי יהודה, עוד לעיל הערה ל"ז.

שאמר לעיל זקן מומרא אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה, ופירושו מדברי סופרים (דאיכא תורה ויורה). שאינו עובר אלא בדבר שיש בו להוסיף על מה שפירשו חכמים, ואם הוסיף גורע ופוסל הראשון בתוספתו.

וזה אינו שייך אלא במצות תפילין^מ שעיקרן בתורה, ופירושן שיש בהם ד' בתים הם מדברי סופרים. ואם הוסיף חמשה או יותר, גורע המצוה. ואין הכוונה שגורע המצוה משום דעבר על כל תוסף, ולא עשה המצוה, דאם עשה מתחילה חמשה בתים, הרי גרוע ועומד הוא, ואנן בעינן גורע השתא שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו. ואם עשה ארבעה בתים והביא חמישית והניחו בצידם, הא אינו עובר על כל תוסף כיון דהאי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי. אלא דגורע הוא משום דבזה שמניח בית חמישית פסול את הארבעה כדאמר רבי זירא, שבית היצון שאינו רואה את האויר, פסול הוא.

• אבל לולב, אף דעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים, ויש בו להוסיף עוד מין, מכל מקום לא שייך שאם הוסיף גורע על ידי שעבר בכל תוסף, דאי סבירא לן לולב אין צריך אגד, האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, ואין זה גורע.

ואי סבירא לן לולב צריך אגד, גרוע ועומד הוא, דמתחילתו לא עשה כהוגן כשאגד שם תוספת מצוה. ואנן בעינן גורע השתא שהיה מתחילתו כשר, ופוסלו בתוספתו.

• וציצית, אף דעיקרו מדברי תורה, ופירושו שצריך ד' חוטיין מדברי סופרים ודילפינן גדיל ב', גדילים ד', ויש בו להוסיף עוד חוטיין, מכל מקום לא שייך שאם הוסיף גורע. דאי סבירא לן דקשר העליון שעושיין סמוך לכנף כשנתלו החוטיין, ועל ידיהן נעשין חיבור למלית לאו דאורייתא הוא, האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, כיון דלא נקשר אינו חיבור עם השאר, והראוי למצוה היא המצוה, והעודף הוה כמי שאינו.

ומתני' איירי בתפילין של ראש דכתיב בהם 'טוטפות' ועוד, דבהמשך הגמרא מצאנו דאיירי כשהוסיף על ארבעה בתים, דהיינו בתפילין של ראש, דאי בשל יד, בית אחד הוה.

^מ וכתבו התוספות (ד"ה ואין לנו), שהוא חולק על כל הנך דרשות שלמדנו לעיל מקרא ד'כי יפלא'. אבל בחידושי הר"ן כתב, שהכל אייר במצוות עשה, שאינו חייב אלא אם הוסיף ואם הוסיף גרע, וזה לא מצינו אלא בתפילין. ועי' עוד לעיל הערה ל"ז.

גליון קנין תורה

(ב) בן סורר ומורה; דכתיב ובערת הרע מקרבך וכל ישראל ישמעו ויראו.

(ג) זקן ממרא; דכתיב וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד.

(ד) עדים זוממין; דכתיב והנשארם ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות עוד כדבר הרע הזה בקרבך. והמעם למה שינה הכתוב בעדים זוממין וכתב 'הנשארם', ולא כתב כל העם, הוא משום דלאו כולי עלמא ראוין לעדות שיהיו יכולים להיות זוממין, שהרי יש גזלנין ומלוי בריבית ומועלים בשביעית, שהן פסולים לעדות.²

הבא על אשת איש

הבא על אשת איש, חייב חנק. ואשת איש היינו, כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין (כגון מסרה האב לשלוחי הבעל ועדיין היא בדרך ולא קרינן בה 'בית אביה') ואף על פי שלא נבעלה עדיין, הבא עליה הרי זה חייב חנק.

דיני נביא שקר

• כתיב אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר, ואשר ידבר בשם אלהים אחרים, ומת הנביא ההוא, ובכל מקום דכתיב מיתה בתורה סתם, הרי זה חנק. ומפוסק זו ילפינן שאלו הנביאים חייבים מיתה חנק:

(א) המתנבא מה שלא שמע, דכתיב אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי את אשר לא צויתיו לדבר.

(ב) המתנבא מה שלא נאמר לו, ואף על פי שנאמר לחבירו, דכתיב ואשר לא צויתיו, הא לחבירו צויתיו.

ואי סבירא לן דקשר העליון דאורייתא, גרוע ועומד הוא, דמתחילתו לא עשה כהוגן, שנקשר שם תוספת מצוה, ואנן בעינן גרוע דהשתא שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו.

דף פ"ט ע"א

סדר המיתה של זקן ממרא

סדר המיתה של זקן ממרא: אין מומיתין אותו לא בבית דין שבעירו, ולא בבית דין שביבנה, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלים.

לרבי עקיבא: משמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל, דכתיב וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון עוד, שצריך להשמיע מיתתו לרבים שלא יעשה אדם עוד כן.

לרבי יהודה: אין מענין את דינו של זה, אלא מומיתין אותו מיד, וכותבין ושולחין בכל המקומות 'איש פלוני נתחייב מיתה בבית דין'. ואף דכתיב ישמעו ויראו, הלא לא נאמר 'יראו ויראו' שהיה משמע דבעינן שיהו רואין במיתתו, אלא נאמר 'ישמעו ויראו' דמשמע ששמיעה של מיתתו לבד מספיק.

ארבעה צריכין הכרזה

ארבעה חייבי מיתה בית דין, צריכין הכרזה ש'פלוני מת בבית דין על שעבר עבירה זו, כדי לרדות את האחרים³:

(א) המסית; דכתיב וכל ישראל ישמעו ויראו ולא יוסיפו לעשות כדבר הרע הזה בקרבך.

² פי' רש"י, דהיינו צאופן שנשאלו לצית דין שצנשכת הגזית, ואמרו להם, וחזר לעירו ושהה ימים עד שגלמה סנהדרי גדולה ליבנה, ועדיין הצית קיים. ואחרי כן הורה ככתחילה, שאין מומיתין אותו ביבנה ואף על פי ששם סנהדרי גדולה, משום דסוף סוף אין נקבצים שם. וזיאר התוספות יו"ט, שלפי זה הא דקאמר המשנה 'אלא מעלין אותו לבית דין הגדול' היינו כשהצית דין חזר לירושלים. ועי' עוד בתוספות (ד"ה ולא צוית דין הגדול).

³ וזיאר הרש"ש, שהטעם למה רק צוקן ממרא אמר רבי עקיבא שצריך להשתחו על הרגל, הוא משום דצאאר אלו כתיב 'וכל ישראל', ורק צוקן ממרא כתיב 'וכל העם' דמשמע ההמוניים שבעם שאינם מתפעלים בשמיעה כי אם צראיה חושית.

ובערוך לגר כתב, דכתיב 'העם' צ"ה' הידיעה, דזה קאי על העם הידוע שיהיה נאסף בירושלים בשעת הרגל, דומה למה דכתיב 'הקהל את העם האנשים והנשים והטף' אלמא דקרא אוקן קרא העם בשעת אסיפה ברגל.

¹ וכתב הר"ן, דאף שצוקן ממרא גם כן יש הרבה שאינם ראוים לסנהדרין, ולהיות מן המופלא שבצית דין, וגם שהפסולין לעדות ודאי פסולין להיות מן הסנהדרין. ועוד צוקן סורר ומורה הא ודאי לאו כ"ע חזו לזן סורר ומורה, דכל ימיו של זן סורר ומורה אינן אלא שלשה חדשים.

ותיכר, שמה שצריכין הכרזה צוקן ממרא וכן סורר ומורה לא מפני היראה שלא יעשו בני אדם סוררים וממרים כמותם. אלא טעם ההכרזה היא מפני העם שילמדו לזניהם המדות הטובות, ושיהיו נוסרים לשמוע מצות אביהם ואמותיהם, וכל אחד וא' ישתדל בחוכמתו, שיהי זן זה נהרג על שם סופו שלא קבל מוסר עד היום הזה. וכן ענין זקן ממרא הוא כדי שיעדו כל העם כח הקבלה מתורתו הקדושה, וכל החולק עליה אפילו המופלא שבצ"ד כיון שהרצים חולקים עליו יש לו לחזור דצדקו ולהודות דצדיקהו כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

קנין תורה גליון

המלך וכו' הנה נא דברי הנביאים פה אחד וכו', שמע מינה שלא כולם הוא.

ואף אם לא ידע צדקיה בן כנענה מאיליו הא דאמר רבי יצחק, הרי יהושפט היה שם, ואמר להן כן, דכתיב ויאמר יהושפט האין פה נביא לה' עוד. ואמר לו אחאב, הא יש כל אלו שנתנבאו עכשיו. אמר לו יהושפט, כך מקובלני מבית אבי אבא, סיגנון אחד עולה לכמה נביאים, ואין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד.

• מצינו סיגנון אחד שעולה לכמה נביאים, בהא דנתנבאו על חורבן אדום, דאמר עובדיה זדון לבך השיאך, וירמיה אמר תפלתך השיא אותך זדון לבך.

המתנבא מה שלא נאמר לו

המתנבא מה שלא נאמר לו, היינו כגון חנניה בן עזור. שהיה ירמיה הנביא עומד בשוק העליון ואמר כה אמר ה' צבאות הנני שובר את קשת עילם. נשא חנניה קל וחומר בעצמו, דמה עילם שלא בא אלא לעזור את בבל, אמר הקדוש ברוך הוא שעומד לשברו. כשדים עצמו, דהיינו הבבליים, על אחת כמה וכמה.

עמד חנניה בשוק התחתון ואמר כה אמר ה' וגו' שברתי את עול מלך בבל.

אלא דלכאורה לא נאמר נביאות זו לשום נביא, ואין זה דומה להא דאמרה המשנה המתנבא מה שלא נאמר לו אבל לחבירו נאמר. אמר אביי, דמכל מקום כיון שניתן לדרוש קל וחומר, הוה ליה כמי שנאמר נביאות זו לירמיה, ורק לחנניה לא נאמר.

המתנבא בשם עבודה זרה

המתנבא בשם עבודה זרה, היינו כגון נביאי הבעל.

הכובש את נבואתו

הכובש את נבואתו, היינו כגון יונה בן אמיתי, שלא רצה ללכת ליניוה למסור להם את הנביאות שעתידי הקדוש ברוך הוא להופכו.

דף פ"ט ע"ב

המתוור על דברי הנביא

המתוור על דברי נביא, היינו כגון חבריה דמיכה. דכתיב

(ג) המתנבא בשם עבודת זרה, ואומר כך אמרה עבודת כוכבים, ואפילו כוון את ההלכה למטא את הטמא ולטהר את המהור, דכתיב ואשר ידבר בשם אלהים אחרים.

• כתיב והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו דהיינו מיתה בידי שמים. ומפסוק זו ילפינן על אלו שהייבים מיתה בידי שמים:

(א) המוותר על דברי נביא ומפקירם, שלא חשש למה שאמר לו הנביא. ודין זה נלמד מפשוטו של מקרא דכתיב והאיש אשר לא ישמע לדברי, דהיינו מוותר על דברי הנביא.

(ב) הכובש את נבואתו, דהא דכתיב והאיש אשר לא ישמע ויש לקרות יולא ישמיע נבואתו, אלא כובשו.

(ג) נביא שעבר על דברי עצמו, דיש לקרות שלא ישמע אל דבריו², דהיינו שהוא עצמו אינו נשמע.

המתנבא מה שלא שמע

המתנבא מה שלא שמע: היינו כגון צדקיה בן כנענה, דכתיב ויעש לו צדקיה בן כנענה קרני ברזל ויאמר כה אמר ה' באלה תנגח את ארם עד כלתם, שהיה נביאות שקר.

והנה כתיב בנבואת מיכיהו בן ימלא לאחאב ויאמר ה' מי יפתה את אחאב ויעל ויפול ברמות גלעד, ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו, וכו', אצא והייתי רוח שקר בפי כל נביאיו, ויאמר תפתה וגם תוכל, צא ועשה כן. ואמר רבי יוחנן שה'רוח' שאמר כן היה רוחו של נבות היזרעאלי שהרגו אחאב. ואמר רב יהודה על מה שאמר לו הקדוש ברוך הוא 'צא' היינו צא לכוהני צית' ומשום דכתיב 'דובר שקרים לא יכון לנגד עיני' נמרא לחלן דף ק"ב ע"ב.

ולכאורה יקשה לפי זה במה חטא צדקיה, הרי רוחו של נבות המעטו לסבור שכן נתנבא לו. ומתריץ הנמרא, דהיה לצדקיה בן כנענה לדייק כהא דאמר רבי יצחק, ש'סיגנון אחד' דהיינו דבר מליצות של רוח הקודש עולה לכמה נביאים, שנכנס בלבם – לזה בלשון זה, ולזה בלשון זה. אבל אין שני נביאים מתנבאין בסיגנון אחד שיהא בלשון אחד ממש. והכא שעמדו הרבה נביאים שכולם פה אחד אמרו באותו לשון עלה רמת גלעד והצלח ונתן ה' ביד

² כלומר פסקיה לקרא נסכינא מריפא, ולא תמחיל לקרות 'זיהיה האיש אשר לא ישמע', אלא 'אשר לא ישמע' ונצינא גופיה קאמר; תוספות יום טוב.

גליון קנין תורה

הוא דכאשר נביא מקבל נביאות, מגלה הקב"ה דברי הנבואה גם לנביאים אחרים, דכתיב כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים.

ואין לומר שלכן כובש הוא נביאותו משום שנתגלה לו שבת דין של מעלה חזרו מהגזירה רעה, ונביאים האחרים אינם יודעים מכך, ואם כן הוה התראת ספק. שאם כך היה שחזרו מן הגזירה, היו מודיעים על כך גם לנביאים האחרים.

ואצל יונה שקיבל נבואה עוד ארבעים יום ויניחה נהפכת, וחזרו בשמים מהפוך אותה, ולא הודיעו לו על כך. שם באמת מתחילה נאמר לו ברוח הקודש רק ש'יניחה נהפכת', דמשמע נמי לטובה, שיהפכו מעשיהם מרעה לטובה, וכיון ששבו נתקיימה הנבואה, ומעולם לא היה כאן חזרה מוזאת הנבואה. רק יונה לא ידע כוונת הנבואה, וטעה וסבור שהוא לרעה.

דרשת פרשת העקידה

• ויהי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם, בגמרא יש שני פירושים אחרי איזה הדברים נסה אלקים את אברהם:

(א) רבי יוחנן אמר בשם רבי יוסי בן זימרא, שהיה אחר דבריו של שטן, דכתיב ויגדל הילד ויגמל וגו' ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק, אמר שטן לפני הקדוש ברוך הוא; רבונו של עולם, זקן זה חננתו למאה שנה פרי בטן, מכל סעודה שעשה לא היה לו תור אחד או גזול אחד להקריב לפניך. אמר לו הקב"ה, כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני, מיד זובחו. מיד והאלקים נסה את אברהם.

(ב) רבי לוי אמר, אחר דבריו של ישמעאל ליצחק. אמר לו ישמעאל ליצחק, אני גדול ממך במצוות. שאתה מלת בן שמנת ימים, ואני בן שלש עשרה שנה. אמר לו יצחק, ובאבר אחד אתה מגרה בי. אם אומר לי הקדוש ברוך הוא זבח עצמך לפני, אני זובח. מיד והאלקים נסה את אברהם.

• ויאמר קח נא את בנך: אמר רבי שמעון בר אבא, אין נא' אלא לשון בקשה. משל למלך בשר ודם שעמדו עליו מלחמות הרבה, והיה לו גבור אחד ונצחן. לימים, עמדה עליו מלחמה חזקה. אמר לו המלך, בבקשה ממך עמוד לי במלחמה זו, שלא יאמרו ראשונות אין בהם ממש.

אף הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, ניסיתך בכמה נסיונות, ועמדת בכלן. עכשיו עמוד לי בנסיון זה, שלא יאמרו אין ממש בראשונים.

ואיש אחד מבני הנביאים אמר אל רעהו בדבר ה' הכני נא²¹, ולא קיבל חבירו את דבריו, דכתיב וימאן האיש להכותו, וכתיב ויאמר לו יען אשר לא שמעת בקול ה' הנך הולך מאתך, והכך האריה. וילך מאצלו וימצאהו האריה, ויכהו.

האופן לידע שנביא אמת הוא, שלכן הקדוש ברוך הוא עונשו על שלא שמע אליו, היינו באופן שנתן לו הנביא האות. דאם לא כן שמו סבור שזהו נביא שקר, ולפיכך מוותר על דבריו.

ובמיכה, אף שלא נתן לו אות, הטעם למה היה צריך להאמין שהוא נביא אמת משום דכבר הוהווק שהוא צדיק ונביא אמת.

ועל כרחק צריך להאמין לנביא שהוהווק, ואין צורך ליתן אות בכל פעם. דהא בהר המוריה, האיך שמע יצחק לאברהם שהוא דבר אמת מה שלא נאמר לשום אדם להקריב את בנו, הרי לא נתן לו אות בפעם הזה. וכן באלהו בהר הכרמל, האיך סמכו עליו לשחוט שחוטיו חוץ (הרי בית המקדש היה בירושלים) הא לא נתן להם אות, אלא על כרחק הטעם משום דהיה מוהוק לצדיק ונביא אמת.

נביא שעבר על דברי עצמו

נביא שעבר על דברי עצמו, היינו כגון עדו הנביא, שאמר לירבעם בן נבט כי כן צוה אותי בדבר ה' לאמר לא תאכל לחם ולא תשתה מים וכו' ועבר עדו על דברי עצמו כשהלך לדרכו ופגע בו נביא השקר ואמר לו לאכול ולשתות. וכשאמר לו עדו הנביאות שקיבל שלא לאכול ולשתות, אמר לו הנביא ויאמר לו גם אני נביא כמורך ומלאך דבר אלי בדבר ה' לאמר השבחה אתך אל ביתך ויאכל לחם וישת מים, כחש לו, ועבר עדו על דברי עצמו ושמע לנביא השקר ואכל ושתה. ואחריו כתיב וילך וימצאהו אריה בדרך וימיתהו.

הכובש את נבואתו

הכובש את נבואתו, לוקה²². ואמר אביי, דאיירי כגון שהתרו בו חביריו הנביאים, שיודעים שהנביא קיבל נביאות זו. שתמיד כן

²¹ וזה היה מיכיהו בן ימלא שנתגזר אותו היום על אחאז לפול ציד ארס, מפני שפול בן הדד נידו, ושלחו לשלוט. והיינו דקאמר אחאז ליהושפט, 'לא ידבר עלי טוב כי אס רע', מפני שנתגזר כבר את זו עליו.

²² כמזו בתוספות (ע"פ ד"ה הכובש), שאין זה עונש של מלקות שהרי אין זו לאו, ואין זו מעשה. אלא שמכין אותו עד שתלך נפשו, כמו צמי שאינו רואה לקיים מצוות עשה.

גלין קנין תורה

הדחה הדהח. ולא יליף ליה ממסית שחייב סקילה, משום דדנין מסית רבים ממסית רבים, ואין דנין מסית רבים ממסית יחיד. ואף שלכאורה רבי שמעון יליף מדיחי עיר הנדחת שהם הדיומות מנביא שהסית שהוא נביא, אמר לך רבי שמעון, כיון שהדיח הנביא, אין לך הדיומ גדול מזה.

עקירת גוף המצוות וביטול מקצת המצוות

• לרב הסדא: בעבודה זרה; בין העוקר גוף המצוה, ובין מי שמקיים מקצתו ועוקר מקצתו, בהא נחלקו רבי שמעון ורבנן.

דבאותו פרשה דכתיב 'הדחה' בנביא, דרבנן ילפי מינה שהוא חייב סקילה, איירי בעבודה זרה בין בעוקר גוף המצוה, דכתיב וּבֹא הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת וְגו' נִלְכָּה וְנִעְבְּדָה, ובין בביטול מקצתו וקיום מקצתו, דכתיב התם יומת כי דבר סרה וגו' להדיחך 'מן הדרך' אשר צוך ה' אלקיך ללכת בה, ואפילו במקצת במשמע.

בשאר מצוות: העוקר הגוף המצוה; לכולי עלמא חייב חנק.

שדין זה נלמד ממה שנאמר בפרשה אחר, אך הנביא אשר יזיד לדבר דבר בשמי, והיינו מה שלא שמע, ולא כתיב 'הדחה', אלא ומת הנביא ההוא כתיב, וכל מיתה האמורה סתם חנק הוא.

המקיים מקצת ועוקר מקצת; לכולי עלמא פטור לגמרי. דהתם לא כתיב דרך, אלא 'דבר' והיינו דבר שלם ולא חצי דבר.

• לרב המנונא: בעבודה זרה; בין העוקר גוף המצוה, ובין מי שמקיים מקצתו ועוקר מקצתו; בהא נחלקו רבי שמעון ורבנן.

בשאר מצוות; העוקר גופו; גם בהא נחלקו רבי שמעון ורבנן, דהא דכתיב בפרשת נביא המודיח להדיחך מן הדרך אשר צוך ה' אלקיך ללכת בה, היינו בשאר מצוות. אבל איירי רק בעוקר גופו, ד'ללכת' כולו משמע.

המקיים מקצת ועוקר מקצת; לכולי עלמא פטור מפילו מחנק. דהא כתיב אך הנביא אשר יזיד לדבר 'דבר' בשמי, ו'דבר' היינו דבר שלם.¹⁰

• שנינו בברייתא, דילפינן מדכתיב בפרשת נביא המדיח דנאמר בו 'הדחה' להדיחך מן הדרך אשר צוך ה' אלקיך ללכת בה

• את בנך: אמר אברהם ב' בנים יש לי. את יחידך: אמר אברהם זה יחיד לאמו, וזה יחיד לאמו. אשר אהבת: אמר אברהם שניהם אהובים לי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, את יצחק. והטעם למה לא גילה לו מיד לאיזה בן כוונתו, כדי שלא תטרף דעתו עליו.

• קדמו שמן לאברהם בדרך, ואמר לו הנסה דבר אליך תלאה, דהיינו וכי היה לאזהבך לנסותך בדבר שהיא תלאה אותך ומכרית את זרעך. הנה יסרת רבים שרצית והחיתתה לו כל באי העולם בדברים, וידיים רפות תחזק בושל יקימון מליך וכו', כי עתה תבא אליך ותלא להלאותך ולבהלך. אמר לו אברהם, אני בתומי אלך. אמר לו השמן, הלא יראתך כסלתך.¹¹ אמר לו אברהם, וזכר נא מי הוא נקי אבד.

כאשר ראה השמן שאברהם אינו שומע לו, אמר לו ואלו דבר יגונב ותקח אזני שמין מנחו, כך שמעתי מאחורי הפרגוד, השתה יקרב לעולה, ואין יצחק קרב לעולה. אמר לו אברהם, כך עונשו של בדאי, שאפילו אמר אמת אין שומעין לו.

דף צ' ע"א

דיני מסית ומדיח, ונביא שהודח

• מסית את היחיד: לכולי עלמא חייב סקילה.

• נביא שהדיח על ידי שמתנבא בשם הקדוש ברוך הוא לעבוד עבודה זרה: לחכמים, חייב סקילה. וילפי ליה בגזירה שוה 'הדחה הדהח', דכתיב הכא כי דבר סרה וכו' 'להדיחך' וכתיב במסית כי ביקש 'להדיחך' וגו'. מה להלן חייב סקילה, אף כאן חייב סקילה.

לרבי שמעון, חייב חנק. דמיתה כתיבא ביה, וכל מיתה האמורה בתורה סתם אינה אלא חנק וחדך גזירה שוה לא גמר מרביה דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו.

• מדיחי עיר הנדחת: לחכמים, חייב סקילה. דילפי ליה בגזירה שוה 'הדחה הדהח', דכתיב בעיר הנדחת 'ידיחו' את יושבי עירם, בגזירה שוה או ממסית או מנביא שהדיח.

לרבי שמעון, חייב חנק. וילפי ליה בגזירה שוה 'הדחה הדהח' מנביא, שלשיטתו חייב חנק ודבעיר הנדחת קיבל מרבו גזירה שוה מסיני, לדון

¹⁰ ועל כרחק לא איירי פסוק זו בעוקר דברי תורה, אלא נציג שקר בדברים צעלמא, כגון צלדקיה בן כנענה.

¹¹ כלומר, מה שאמרה ירא מהקצ"ה היה לך להיות בטמוך, והרי אתה מפסיד בדבר שאמרה שומט בך; תוספות מס' צ"מ (דף נ"ט ד"ה הלא).

גליון קנין תורה

בשאר מצוות: בעוקר הגוף; לרב **הסדא**, לכולי עלמא חייב הנק. לרב **המנונא**, גם בזו נחלקו דלרבי שמעון חייב הנק, ולרבנן חייב סקילה.

בעוקר מקצת ומקיים מקצת; לכולי עלמא פטור.

אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה

רבי אבהו אמר בשם **רבי יוחנן**, בכל אם יאמר לך נביא המוחזק, עבור על דברי תורה, שמע לו, הכל לפי תקנת השעה כגון אליהו בהר הכרמל בשחוטאי חוץ. חוץ מעבודה זרה, שאפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע, אל תשמע לו.

לרבי יוסי הגלילי, הנביא השקר באמת יכול להעמיד את החמה, ולפי שהגיע תורה לסוף דעתה של עבודה זרה, לפיכך הזהירה התורה שאפילו תראה אותו נביא מושל ועושה כרצונו, ואפילו מעמיד לך חמה באמצע הרקיע, כדכתיב **ונתן אליך אות או מופת**, אל תשמע לו.

לרבי עקיבא, ודאי אין הנביא השקר יכול לעשות כן, דחם ושלום שהקדוש ברוך הוא מעמיד חמה לעוברי רצונו. אלא התורה הזהירה על נביא כגון חנניה בן עזור, שמתחילתו היה נביא אמת ולבסוף נעשה נביא שקר. ואמרה תורה שאפילו אם נתן אליך אות כהעמדת חמה בעודו נביא אמת, לבסוף כשיחזור להרשיע ויאמר לעבוד עבודה זרה, וירצה שתסמוך עליו במה דכבר הוחזק על ידי אות ומופת שנתן לך כבר, על זה הזהירה התורה לא לשמוע אליו.

זוממי בת כהן ובוועלה

זוממי בת כהן, ובוועלה של בת כהן¹, חייבים הנק.

וילפינן שזוממי בת כהן חייבים הנק כבוועלה, ולא כבת כהן עצמה, מהא דכתיב **ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו** ש'לאחיו' מיותר הוא, ללמד שעדים זוממין שהעידו על בת כהן ובוועלה, דנין אותם במיתת 'אחיו' דהיינו בוועלה שהוא בחנק, ולא במיתת אהותם דהיינו בת כהן שהיא בשריפה. וואילו בשאר זוממין בתורה כשמחייבין איש ואשה אין חילוק בין שניהם.

¹ דכתיב 'היא' ולא בוועלה. ולענין הדקדוק של 'היא' ולא זוממיה, עיי' בתוספות לעיל דף נ"א: (ד"ה לאחיו).

וגו', ש'ללכת' זו מצות עשה, דמשמע לעשות ולא משמע אזהרה. ו'בה' היינו לא תעשה דילפינן מאשר **חמא בה**, דבלא תעשה מיירי.

לרב המנונא שסובר פרשת נביא המדיח איירי נמו בשאר מצוות, מתפרש הברייתא כפשוטו, דמצות עשה היינו שאר מצוות עשה.

לרב הסדא שסובר דהפרשה איירי רק בעבודה זרה, איירי הברייתא כמצות עשה שבעבודה זרה דהיינו דהמצוה **דונתצתם את מזבחותם**.

• שנינו בברייתא, המתנבא לעקור דבר מן התורה, חייב לקיים מקצת ולבטל מקצת, לרבי שמעון פטור. ובעבודה זרה, אפילו אומר היום עיבדוה, ולמחר בטלודה (דהיינו קיום מקצת וכישול מקצת), דברי הכל חייב.

אביי תירץ הברייתא אליבא **דרב הסדא: המתנבא לעקור דבר מן התורה**, היינו בשאר מצוות, דברי הכל חייב הנק.

לקיים מקצת ולבטל מקצת היינו בשאר מצוות **לרבי שמעון פטור** והוא הדין לרבנן (והוא דנקט רבי שמעון, קא משמע לן דרישא דקתני בתמא חייב, היינו אפילו אליבא דרבנן חייב הנק. דאילו לרבי שמעון אף בעבודה זרה חייב הנק).

ובעבודה זרה, אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלודה, חייב, מר כדאית ליה ומר כדאית ליה, דלרבנן חייב סקילה, ולרבי שמעון חייב הנק.

רבא תירץ הברייתא אליבא **דרב המנונא: המתנבא לעקור דבר מן התורה**, היינו בין עבודה זרה ובין בשאר מצוות, חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה, דלרבנן חייב סקילה, ולרבי שמעון חייב הנק.

לקיים מקצת ולבטל מקצת היינו רק בשאר מצוות, **לרבי שמעון פטור**, והוא הדין לרבנן (והוא דנקט רבי שמעון, רבותא הוא, כלומר ואפילו מחנך דרבי שמעון פטור, וכל שכן מסקילה דמחייבי ליה רבנן בעוקר את הכל).

ובעבודה זרה, אפילו אומר היום עיבדוה ולמחר בטלודה, חייב מר כדאית ליה ומר כדאית ליה, דלרבנן חייב סקילה, ולרבי שמעון חייב הנק.

תמצית השיטות במתנבא לעבור על המצוות

בעבודה זרה: בין בעוקר הגוף בין בעוקר מקצת ומקיים מקצת; לכולי עלמא היינו המחלוקת, **לרבי שמעון** חייב הנק, ולרבנן חייב סקילה.

שאלות ותשובות לחזרה

דף פ"ב ע"ב

א. מהיכן רצה רב ששת להוכיח דכהן ששימש בטומאה אינו חייב מיתה בידי שמים? וכיצד דחה רב אחא דבריו?

רב ששת: מדתנן כהן ששימש בטומאה פירחי כהונה מוציאין אותו חוץ לעזרה ופוצעין את מוחו בגזירין, ואי סלקא דעתך מחייב מיתה בידי שמים, לישבקה דליקטול בידי שמים. **רב אחא בר הונא:** הסברא הוא להיפך, דאי סלקא דעתך שאינו חייב מיתה בידי שמים, כיצד הורגים אותו הפירחי כהונה, דמי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ניקום וניקטול ליה [ואי משום קושיית רב ששת (דכיון דבלאו הכי חייב מיתה לישבקה דליקטול בידי שמים), איכא למימר דמאחר שחילל את הקודש יש להורגו מיד ולא להמתין עד שימות בידי שמים].

ב. "מי איכא מידי דרחמנא פטריה ואנן ניקום וניקטול ליה" – והא תנן במי שלקה ושנה שמכניסין אותו לכיפה, וכן תנן בגונב את הקסוה ובמקלל בקוסם ובבוועל ארמית דקנאין פוגעין בו, אע"ג דכולהו רחמנא פטרינהו ממיתה?

לקה ושנה: האמר ר' ירמיה אמר ריש לקיש במלקות של כריתות עסקינן דגברא בר קטלא הוא. **גונב את הקסוה:** האמר רב יהודה בכלי שרת עסקינן, ומצינו שם רמו מיתה דכתיב "לא יבואו לראות כבלע את הקודש ומתו". **מקלל בקוסם:** הא תני רב יוסף דמיירי באומר יכה קוסם את קוסמו דמיחזי כמברך את השם שהוא חייב מיתה. **בוועל ארמית:** הא שנינו דאקריהו לרב כהנא בחלמיה ואדכריה לרב גמריה דבוועל ארמית מרומו בפסוק "ובעל בת אל נכר" דכתיב אחר כך "יכרת" וגו' אלמא בר כרת הוא.

דף פ"ג ע"א

ג. איזה י"א איסורים נמנו בכריתתא שהיכים עליהם מיתה בידי שמים, ואיזה ג' איסורים נמנו שהן רק באזהרה, ובאיזה ב' איסורים פליגי רבי וחכמים?

מיתה בידי שמים: א. האוכל את הטבל, ב. כהן טמא שאכל תרומה טהורה, ג. זר שאכל את התרומה [אבל רב (לקמן ע"ב) פליג על תנא דבריתא וס"ל שהוא רק באזהרה], ד. זר ששימש, ה. כהן טמא ששימש, ו. טבול יום ששימש, ז. מחוסר בגדים ששימש, ח. מחוסר כפרה ששימש, ט. כהן ששימש בלא ריחויף ידים ורגלים, י. שתויי יין, יא. פרוע ראש ששימש. **באזהרה:** א. ערל [שמתו אחיו מחמת מילה] ששימש, ב. אונן ששימש, ג. מי ששימש מיושב. **מחלוקת:** א. כהן בעל מום ששימש, ב. נהנה מן הקדש שיש בו מעילה במזיד; בשניהם סובר רבי שהוא במיתה, ולחכמים אינו אלא באזהרה.

ד. באיזה שבעה דברים שזה איסור טבל לטמא שאוכל תרומה, ובאיזה שני דברים שזה איסור טבל לנותר?

שזה לתרומה: א. שניהם 'תרומה' [זה תרומה ממש, וטבל תרומה מעורבת בו], ב. שניהם אינם נוהגים בחוצה לארץ [משא"כ נותר נוהג במדבר, ובשעת היתר הבמות נוהג בכל מקום], ג. שניהם יש היתר לאיסורם [טבל יש לו היתר בהפרשה, ותרומה יש לטמא היתר ע"י טבילה, משא"כ נותר אין היתר לאיסורו], ד. בשניהם נאמר 'חלול' בלשון רבים [משא"כ בנותר כתיב 'קודש ד' חילל' בלשון יחיד], ה. שניהם פירות [משא"כ נותר הוא בבשר], ו-ז. בשניהם אינו נודהג איסור לא פיגול ולא נותר [שאינו נוהג לא בטבל ולא בתרומה אלא בקדשים]. **שזה לנותר:** א. שניהם הוה הפסול בהמאכל [משא"כ טמא שאכל תרומה פסול הגוף הוא], ב. שניהם אין להם טהרה במקוה [אבל טמא בתרומה יש לו טהרה במקוה].

קנין תורה גליון

ה. למח עדיף למילף טבל במיתה מגזירה שוה חילול חילול מתרומה, ולא כרת מגזירה שוה חילול חילול מנותר?

א. דטבל שוה לו בדברים מרובים יותר ממה שהוא שוה לנותר, ב. חילול דרבים מחילול דרבים עדיף [דהא עיקר גזירה שוה בחילול חילול קאתי, הילכך על כרחיך מחילול דדמי ליה טפי ילפינן ליה] (רבינא).

ו. כתיב "ושמרו את משמרתו ולא ישאו עליו חטא ומתו בו" וגו' – האם מיירי קרא גם בתרומה טמאה או דוקא בתרומה טהורה? ומנל?

דוקא בתרומה טהורה אבל תרומה טמאה אינו במיתה אם אכלה בטומאת הגוף, מדכתיב "ומתו בו כי יחללוהו", פרט לתרומה טמאה שמחוללת ועומדת.

דף פ"ג ע"ב

ז. רב אמר זר שאכל תרומה לוקה [ואינו במיתה] – והכתיב "ומתו בו כי יחללוהו, אני ד' מקדשם, וכל זר לא יאכל קודש" [דהיינו תרומה]? והאיך חולק על הברייתא דתני לעיל דמני לה בהדי חיובי מיתה?

הכתיב ומתו וכו'; "אני ד' מקדשם" הפסיק הענין. חולק על הברייתא: רב תנא ופליג.

ח. טמא ששימש במיתה דילפינן בגזירה שוה 'חילול חילול' מתרומה [ולא ילפינן שהוא ככרת מגזירה שוה 'חילול חילול' מנותר] – באיזה דברים שוה טמא ששימש לטמא שאוכל תרומה, ובאיזה דברים שוה לנותר? ולמה עדיף ללמדו מתרומה ולא מנותר?

טמא ששימש שוה לטמא האוכל תרומה: א. שניהם פסולי הגוף. ב. שניהם פסולי טומאה. ג. לשניהם יש טהרה במקוה. ד. בשניהם נאמר חילול בלשון רבים. טמא ששימש שוה לנותר: א. שניהם בקדשים. ב. שניהם בפנים. ג. בשניהם שייך פיגול. ד. שניהם שייך בנותר. עדיף ללמדו מתרומה ולא מנותר: חילול דרבים מחילול דרבים עדיף [דהא עיקר גזירה שוה בחילול חילול קאתי, הילכך על כרחיך מחילול דדמי ליה טפי ילפינן ליה].

י. מה הטעם שמחוסר בגדים ששימש חייב מיתה?

דבזמן שאין בגדיהם עליהם הרי הם כזרים [כדילפינן מדכתיב וחרגת אותם אבנט וכו' והיתה להם כהונה] משמע שעל ידי בגדים הוא כהונה [וזר ששימש חייב מיתה [כדכתיב וזהו הקרב יומת]].

יא. מה הטעם שמחוסר כפרה ששימש חייב מיתה?

דנחשב לענין קדשים כטמא [כדילפינן מיולדת דכתיב בהבאת קרבנותיה זכפר עליה הכהן וטהרה] מכלל דקודם כפרה היא טמאה [וטמא ששימש חייב מיתה [כדילפינן בגזירה שוה 'חילול חילול' מתרומה]].

דף פ"ד ע"א

יא. מאחר דילפינן אזהרה לאונן מדכתיב "ומן המקדש לא יצא ולא יחלל" הא אחר שלא יצא חילל, למה לא ילפינן גם עונש מיתה בגזירה שוה 'חילול חילול' מתרומה?

כיון דלא כתיב 'חילול' בכהן הדיוט גופיה אלא מכלל כהן גדול הוא דקא אתי, הו"ל דבר הבא מן הכלל וכל דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזירה שוה.

גליון קנין תורה

יב. כתיב בבעל מום "אך אל הפרוכת לא יבא וגו' כי מום בו ולא יחלל את מקדשי" – מנין יליף רבי שהוא במיתה? ומאי טעמיהו דרבנן שאינו אלא באזהרה?

רבנן: גזירה שוה 'חילול חילול' מטמא ששימש. **רבנן:** אמר קרא 'בו' ולא בבעל מום [ומסתברא בעל מום הוא דקא ממעט ולא טמא וטבול יום שהן פסול טומאה כמותה].

יג. זר ששימש במקדש – מזה עונשו? ומנלן? (רבי ישמעאל, רבי עקיבא [דברייתא], רבי יוחנן בן גוריון)

א. ר' ישמעאל: מיתה בידי שמים; יליף גז"ש 'יומת - ימות' ממאתים וחמשים איש דקרח שנשרפו מן השמים [נאמר כאן "והזר הקרב יומת" ונאמר להלן "כל הקרב הקרב אל משכן ד' יומת"]. **ב. ר' עקיבא ובבביתא:** סקילה; גזירה שוה 'יומת - יומת' מנביא שהדיח את הרבים [נאמר כאן "והזר הקרב יומת" ונאמר להלן "והנביא ההוא או חולם החלום ההוא יומת"], דקסבר רבי עקיבא [לפי תנא דברייתא] דנביא שהדיח בסקילה. **ג. ר' יוחנן בן גוריון:** חנק, דיליף ג"כ גזירה שוה מנביא שהדיח את הרבים, אבל ס"ל נביא שהדיח בחנק.

יד. למה לא יליף רבי עקיבא מאנשים של קרח כמו דיליף רבי ישמעאל? ולמה לא יליף רבי ישמעאל מנביא שהדיח כמו דיליף רבי עקיבא? ומה השיב לו רבי עקיבא?

ר' עקיבא לא יליף כר' ישמעאל, דדנין 'יומת' מימות' ואין דנין 'יומת' מימות'. ר' ישמעאל לא יליף כר' עקיבא, דדנין הדיוט מהדיוט ואין דנין הדיוט מנביא. ומדחה ר' עקיבא, דכיון שהדיח אין לך הדיוט גדול מזה.

דף פ"ד ע"ב

מז. איזה שמונה נמנו במתניתין שנהרגין במיתה חנק?

א. המכה אביו ואמו, **ב.** הגונב נפש מישראל, **ג.** זקן ממרא על פי בית דין [הגדול שבשלשכת הגזית], **ד.** נביא השקר, **ה.** המתנבא בשם עבודת כוכבים, **ו.** הבא על אשת איש, **ז.** זוממי בת כהן, **ח.** בועלה של בת כהן.

מז. כתיב "מכה אביו ואמו מות יומת" – מנלן שהוא חייב אף על הכאה שאין בה מיתה?

(א) למ"ד חנק קל מסייף - סברא הוא, דהא סתם מיתה האמורה בסתם אינה אלא חנק, וכי סלקא דעתך שאם הרג אדם אחר נענש במיתת סייף החמור ואם הרג את אביו נענש במיתת חנק הקל, אלא על כרחך מיירי קרא במכה אביו הכאה שאין בה מיתה, ומ"מ חייב מיתת חנק. (ב) למ"ד חנק חמור מסייף - מדמצינו בשאר מקומות בתורה דכתיב הכאה וכתיב ביה בהדיא מיתה [מכה איש נפס מות יומת, או באיבה הכהו בידו ונפס], שמע מינה דכל היכא דכתיב הכאה סתם לאו מיתה היא.

יז. למה איצטריך למיכתב [גבי עניש רוצח] בין הפסוק "מכה איש ומת מות יומת" ובין הפסוק "כל מכה נפש" וגו'?

דאי כתב רחמנא רק "מכה איש ומת", הוה אמינא שאינו חייב אלא על רציחת איש דהיינו גדול ולא על קטן - תלמוד לומר "כל מכה נפש" כל נפש במשמע. וכי כתב רחמנא רק "כל מה נפש", הוה אמינא שחייב אפילו על רציחת נפלים [שאינו יכול לחיות] - תלמוד לומר "מכה איש ומת" שאינו חייב אלא על בר קיימא.

יח. מנלן שאין אדם חייב על הכאת אביו אלא אם כן עשה בו חבורה – להורה אמינא, ולמסקנא? ואיך נדחה ההו"א?

הוה אמינא: דאתקש מכה אדם למכה בהמה [דכתיב "מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת"], מזה מכה בהמה אינו חייב [תשלומין] עד דעביד בה חבורה דהא כתיב בה 'נפש' [דנפש משמע דם], אף מכה אדם אינו חייב [אפילו היכא דלא בעינן מיתה דהיינו במכה אביו] עד

קנין תורה גליון

דעביד חבורה. **מדחה הגמרא:** דודאי חייב על הכאת בהמה אפילו היכא דלא עביד בה חבורה וכגון אם הכחישה לבהמה באבנים. **למסקנא:** יליף ליה מאם אינו ענין, דהא דכתיב גבי מכה בהמה 'נפש' מיותר הוא דודאי חייב גם אם הכחישה באופן דלא עביד חבורה וכנ"ל, אלא אם אינו ענין לבהמה תנהו ענין לנפש אדם לומר שאינו חייב על הכאה [אפילו היכא דלא בעינן מיתה דהיינו במכה אביו] עד דעביד מיתה חבורה.

י. "ומכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת" – מה ילפינן למסקנא ממה דאיתקש מכה אדם למכה בהמה? (כ' דרכים)

(א) לתנא דבי חזקיה - לפטור חייבי מיתות שוגגין מן התשלומין, דרשינן מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד וכו' דבכל גוונא חייב ממון, אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד וכו' דבכל גוונא יהיה פטור ממון [מדיון קם ליה בדריבה מיניה]. (ב) למאן דלית ליה תנא דבי חזקיה - מה מכה בהמה לרפואה [כגון מקיז דם] פטור [מן התשלומין שהרי לא הווקה], אף מכה אדם [דהיינו אביו] לרפואה פטור [ממיתה ואע"ג דחבורה היא].

כ. הא דאמרינן שמותר לבן להקזיז דם לאביו – מניין ילפינן ליה? (כ' דרכים)

(א) **רב מתנא:** דכתיב "ואהבת לרעך כמוך", שלא הוזהרו ישראל מלעשות לחברייהם אלא דבר שאינו חפץ לעשות לעצמו. (ב) **רב דימי בר חנינא:** כנ"ל דאיתקש אדם לבהמה; מה מכה בהמה לרפואה פטור אף מכה אדם לרפואה פטור.

כא. למה לא הניח מר בריה דרבינא את בנו לפתוח לו כויה להוציא ליחה ממנה?

דילמא חביל והוה ליה שגגת איסור [ולא פליג על אמוראי דלעיל שהתירו לבן להקזיז דם לאביו, דשאני התם דעצם הוצאת הדם הוא לרפואה משו"ה ליכא איסורא כלל, משא"כ הכא דחביל שלא לצורך; מאירי ור"ן, מיהו ע"י ב"י י"ד סי' רמ"א].

כב. מאי שנא כבן אצל אביו דחיישינן לשגגת איסור, ובאדם אחר לא חיישינן? ומאי שנא במוציא את הקזיז בשבת דלא חיישינן?

באדם אחר לא חיישינן: שאני בן אצל אביו דהו"ל שגגת חנק, משא"כ באדם אחר שהוא לאו בעלמא דקיל. **בשבת לא חיישינן:** דלא הוה שגגת סקילה; הן לרבי יהודה דס"ל כל המקלקלין בשבת פטורין [דמלאכת מחשבת כתיב], הן לר' שמעון אע"ג דס"ל מקלקל בחבורה חייב, דהיינו דוקא במתכוון לכך, משא"כ נוטל את הקזיז שאינו צריך לחבלה הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור לר' שמעון.

דף פ"ה ע"א

כג. האם מותר לבן להיות שליח בית דין להכות את אביו?

לרב ששת מותר, דהא גם אדם אחר אסור להכותו ולקללו ומכל מקום בשביל בית דין מותר דכבוד שמים עדיף, הכא נמי כבוד שמים עדיף. **לרב חסדא** אסור [דמוקים הא דיוצא ליהרג ובא בנו והכהו חייב במסרבין בו לצאת ומימ חייב, אלמא בנו אינו נעשה שליח ב"ד לכופו לצאת]. **ולמסקנא** נקטינן דלכל דבר אין הבן נעשה שליח לאביו להכותו ולקללו, חוץ ממסית שהרי אמרה תורה לא תחמול ולא תכסה עליו.

כד. "היוצא ליהרג ובא בנו והכהו וקיללו חייב, בא אחר והכהו וקיללו פטור" – כיצד מפרשינן החילוק בין בנו לאחר, למסקנא?

(א) **לרב חסדא:** מיירי במסרבין בו לצאת ואינו יוצא, הלכך אחר מותר להכותו ולקללו שנעשה שליח בית דין, אבל בנו

גליון קנין תורה

אסור להכות ולקלל את אביו אפילו כשהוא בתורת שליח בית דין. (ב) **לרב ששת**: מיירי באין מסרבין בו לצאת, ומכל מקום אחר שהכהו וקללו פטור, מדכתיב גבי קללה "ונשיא בעמך לא תאור" ודרשינן במקוויים שבעמך [הראוי להתקיים] לאפוקי זה שנגמר דינו למיתו ואינו ראוי להתקיים, ומקשינן הכאה לקללה דגם על הכאה פטור במי שאינו מקוויים בעמך, אבל בנו שהכהו וקללו חייב, דעל קללה ודאי חייב אע"פ שאין אביו ראוי להתקיים דהא ילפינן לקמן דאפילו על קללה לאחר מיתה חייב, וממילא גם על הכאה חייב דמקשינן הכאה לקללה.

כה. למה ליכא לפרש הא ד'אחר פטור' דהיינו פטור מלשלם ממון, וטעמא משום דנכרא קטילא הוא?

דהאמר רב ששת שאם בייש לאדם בשעה שהיה ישן ומת מתוך שינתו, המבייש חייב לשלם דהא מתביישין בנו, והכא נמי לא שנא.

דף פ"ה ע"ב

כו. מה ילפינן מיתורא דפסוקים אלו: (א) "כי איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו מות יומת, (ב) אביו ואמו קלל", (ג) "ומקלל אביו ואמו מות יומת" – לרבי יאשיהו ולרבי יונתן?

ר' יאשיהו: "איש איש" – לרבות בת, טומטום ואנדרויגנוס. "אביו ואמו קלל" – לרבות אביו שלא אמו ואמו שלא אביו [שאינן צריך לקלל שניהם יחד]. "ומקלל אביו ואמו" – לרבות מקלל לאחר מיתה. **ר' יונתן**: "איש איש" – לא ילפינן כלום, שדברה תורה כלשון בני אדם. "אביו ואמו קלל" – לרבות מקלל אחר מיתה. "ומקלל אביו ואמו" – לרבות בת טומטום ואנדרויגנוס.

כז. "איש איש אשר יקלל את אביו ואת אמו" – מנליה רבי יונתן לחייב גם על אביו בלא אמו ועל אמו בלא אביו?

לא בעי קרא, דבכל כהאי גוונא משמע אפילו אחד משניהם עד שיפרט לך הכתוב "יחדיו" כדרך שהוצרך לפרוט באיסור כלאים דכתיב "לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו", דמוכח דאי לא דפרט לך יחדיו הוה משמע אפילו אחד מהם.

כח. באיזה דבר חמור מקלל אביו ואמו ממכה, ובאיזה דבר חמור מכה ממקלל? ולמה?

חומר במקלל מבמכה: המקלל לאחר מיתה חייב והמכה לאחר מיתה פטור, והיינו אפילו למאן דאמר מקשינן הכאה לקללה, משום דבהכאה בעינן חבורה כדי להתחייב ולאחר מיתה ליכא חבורה. **חומר במכה ממקלל**: למ"ד לא מקשינן הכאה לקללה – איכא חומר, שהמכה עשה בו שלא בעמך כבעמך, משא"כ במקלל אינו חייב אלא בעושה מעשה עמך דכתיב "ונשיא בעמך לא תאור" בעושה מעשה עמך. למ"ד מקשינן הכאה לקללה – ליכא חומר במכה יותר ממקלל, דמקשינן הכאה לקללה שאינו חייב אלא בעושה מעשה עמך.

כט. תני חדא "כותי אתה מצווה על הכאתו ואי אתה מצווה על קללתו", ותניא אידך "כותי אי אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו" – במה פליגי הנך תנאי, להחזיק אמינא ולמסקנא?

להחזיק אמינא: לכולי עלמא לא מקשינן הכאה לקללה; חד תנא סבר כותים גירי אריות הן והרי הם כעובדי כוכבים גמורים שאין אתה מצווה לא על קללתו ולא על הכאתו, ואידך תנא סבר כותים גירי אמת הן [שהיו מתחילתן גרים גמורים ועבשיו הרשיעו ודינם בישראל שאינו עושה מעשה עמך], הלכך דוקא על קללתו אי אתה מצווה כיון שאינו עושה מעשה עמך [וכתיב ונשיא בעמך לא תאור, בעושה מעשה עמך], אבל על הכאתו אתה מצווה דלא מקשינן הכאה לקללה. **למסקנא**: לכולי עלמא כותים גירי אמת הן; חד תנא סבר לא מקשינן הכאה לקללה הלכך דוקא על קללתו אי אתה מצווה אבל אתה מצווה על הכאתו, ואידך תנא סבר מקשינן הכאה לקללה הלכך גם על הכאתו אי אתה מצווה כיון שאינו עושה מעשה עמך.

גלין קנין תורה

ל. מאחר דתנא קמא מודה שהגונב נפש אינו חייב עד שישתמש בו מדכתיב 'זהתעמר בו', במה פליג על ר' יהודה?

עימור פחות משה פרוטה איכא בינייהו; לתנא קמא חשיב עימור וחייב, לר' יהודה בעינן דוקא שימוש שיש בו שוה פרוטה כדי להתחייב.

לא. "בעי רבי ירמיה גנבו ומכרו ישן מהו, מכר אשה לעוברת מהו" – מהו הצד להתחייב, והא בעינן 'עימור' וליכא?

'ישן' מיירי באופן שהיה נסמך עליו ונמצא שהשתמש בו, 'אשה לעוברת' מיירי שהעמידה להגין בפני הרוח ונמצא שנשתמש ונהנה גם מהעובר, דכל כמה שהיא עבה מועיל יותר להגין בפני הרוח.

דף פ"ו ע"א

לב. איזה דין יליף רבי שמעון מלשון הפסוק "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו"?

עד שיוציאו מרשות אחיו - לאפוקי אם מכרו לאביו או אחיו של הגנב.

לג. מאי טעמייהו דרבנן שפטר הגונב את בנו ממותה?

מייתורא דקרא דכתיב "וגונב איש ומכרו נמצא בידו מות יומת" - פרט למצוי.

לד. ילפינן חיוב תשלומי בושת מהפסוק "כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו" וגו' – האם יש חיוב בושת גם במכיש את העבד? ומנלן?

לרבנן יהודה: פטור, דכתיב "איש ואחיו", מי שיש לו אחוה, יצא עבד שאין לו אחוה. לרבנן: חייב, דהא דכתיב "אחיו" היינו אחיו במצות, וגם עבד חייב בכל מצות שהאשה חייבת בהן.

לה. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חורין ר' יהודה מחייב והכמים פוטרין – כיצד יליף כל א' מהם שיטתו מהפסוק "כי ימצא איש גונב נפש מאחיו מבני ישראל"?

רבנן יהודה: "מאחיו" משמע למעוטי עבדים, והיינו ר' יהודה לשיטתיה גבי חיוב בושת ד'אחיו' ממעט עבד שאין לו אחוה. ואילו הוה כתיב רק "בני ישראל" הוה ממעטינן מי שחציו עבד וחציו בן חורין, והשתא דכתיב "מבני ישראל" הוה ליה מיעוט נוסף על מי שחציו עבד וחציו בן חורין, ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות חציו עבד וחציו בן חורין. חכמים: "מאחיו" לא הוה משמע למעוטי עבדים, לשיטתם גבי חיוב בושת ד'אחיו' משמע אחיו במצות וגם עבד בכלל, אלא "בני ישראל" אתא למעוטי עבדים, ומדכתיב "מבני ישראל" ממעטינן גם חציו עבד וחציו בן חורין.

לו. כתיב "לא תרצח לא תנאף לא תגנוב לא תענה ברעך עד שקר", וכתיב "לא תגנובו ולא תכחשו" וגו' – איזה פסוק מיירי בגונב ממון ואיזה פסוק מיירי בגונב נפשות? ומנלן?

"לא תגנוב" מיירי בגונב נפשות, ונלמד מאחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן שיהא הדבר מעניינו למד, וצא ולמד במה הכתוב מדבר בענין של מטה ושל מעלה מזו דמיירי בנפשות [לא תרצח לא תנאף], אף כאן בנפשות. "לא תגנובו" מיירי בגונב ממון, וגם זה נלמד מדבר הלמד מעניינו דמיירי בממון [שנאמר שם אח"כ "לא תעשק את רעך"] אף כאן בממון.

גלין קנין תורה

דף פ"ו ע"ב

לז. שתי כיתי עדים שהעידו כת אחת על הגניבה וכת אחת על המכירה, ואח"כ הוזמו, האם נהרגין או לא – לחזקיה, ולרבי יוחנן? ולמה? (להח"א, למסנא)

לזהבה אמנא: לחזקיה - שניהם אין נהרגין, דס"ל כר' עקיבא דדריש 'על פי שנים עדים יקום דבר' ולא חצי דבר, והאי חצי דבר הוא אצל כל כת וכת, דאי לאו עידי גניבה אינו נהרג משום עידי מכירה שיכול לומר עבדי מכרתי, ואי לאו עדי מכירה נמי לא מיחייב מיתה אגניבה לחודיה. **לרבי יוחנן** - שניהם נהרגין, דס"ל כרבנן דאמרי דבר ואפילו חצי דבר (עי תודיה דבר). **למסנא:** לחזקיה - עדי גניבה אין נהרגין ועדי מכירה נהרגין, דס"ל דכל כת לחודה קיימא, דעידי גניבה אינן באין כלל להורגו אלא להלקותו [ולא שייך להורגם מדין ועשייתם לו כאשר זמם], ועידי מכירה שבאין עמהן ואומרים שהתרו בו למיתה מונעין אותו ממלקות ומחייבין אותו מיתה, ונמצא הוא לה מכירה דבר שלם [ולא חשיב חצי דבר]. **לרבי יוחנן** - שניהם נהרגין, דגניבה אתחלתא דמכירה היא וגם עידי גניבה אינם באים אלא להורגו, וס"ל כרבנן דאמרי דבר ואפילו חצי דבר, הלכך אע"ג דשני כתי עדים צריכות זו לזו והוה ליה כל חדא וחדא חצי דבר, שניהן נהרגין.

לח. ב' כיתי עדים שהעידו כת א' על הגניבה וכת א' על המכירה, ואח"כ הוזמו, האם לוקנן או לא – לחזקיה, ולרבי יוחנן? ולמה?
עדי גניבה: לחזקיה - לוקין, דסבירא ליה שאם הוזמו אינם נהרגין שאין אלו באים להורגו אלא להלקותו, נמצא שאין סופן למות על עדות זו ולא הוי לגבייהו לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, הלכך לוקין. **לרבי יוחנן** - אין לוקין, דס"ל שאם הוזמו נהרגין, שאין אלו באים אלא להורגו [וס"ל על חצי דבר נמי מיקטלי], והו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין שאין לוקין עליו. **עדי מכירה:** לכולי עלמא אין לוקין, כיון שסופן למות על עדות זו והוי לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין.

לז. שתי כתי עדים שהעידו על בן סורר ומורה – באיזה אופן לכולי עלמא אינם נהרגים, ובאיזה אופן פליגי חזקיה ורבי יוחנן? ולמה?

לכו"ע אין נהרגים: עדים הראשונים שמלקין אותו על פיהם - מתוך שיכולים לומר להלקותו באנו, דאפילו ר' יוחנן דס"ל גבי עדי גניבה שנהרגין משום דאתחלתא דמכירה הוא ולהורגו באו, מודה בעדים הראשונים של בן סורר ומורה דודאי למלקות אתו [כדכתיב ויסרו אותו]. **לכו"ע נהרגים:** עדים האחרונים [שבאים בפעם שניה אחר שכבר לקה, ומעידים שגנב משל אביו ואכל ברשות אחרים], דאפילו חזקיה דס"ל כרבנן דבעינן דוקא דבר ולא חצי דבר, מודה הכא, דמתוך שעדים הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו, נמצא דעדים האחרונים כוליה דבר קא עבדי ליה. **מחלוקת:** שתי כתי עדים שבאו בפעם שניה אחר שכבר לקה, וכת אחת מעידה שגנב משל אביו מעות לקנות בשר ויין, וכת שניה מעידה שאכל הבשר ברשות אחרים, דהנך שתי כתות צריכות זו לזו ואין הראשונים יכולין לומר להלקותו באנו, והוה ליה חצי דבר, הלכך לחזקיה דס"ל כר' עקיבא דבעינן דבר ולא חצי דבר, אין נהרגין, ולר' יוחנן דס"ל כרבנן דאמרי דבר ואפילו חצי דבר, נהרגין.

מ. כמה מיירי הא דאמר רב אסי "עידי מכירה בנפש שהוזמו אין נהרגין מתוך שיכול לומר עבדי מכרתי"? ומה אשמועינן?
מיירי בבאו תחלה עידי מכירה ורק אחר שהעידו באו עידי גניבה ונגמר הדין על פי שניהם, הלכך אין עידי מכירה נהרגים [אפילו לר' יוחנן דס"ל כרבנן גם על חצי דבר נהרגין דאפילו חצי דבר אין כאן] שיכולין הם לומר לא היינו יודעין שיבואו עידי גניבה עלינו, וקמ"ל דאע"ג שהשתי כתות עדים מרמוזים אלו לאלו מכל מקום רמיזה לאו כלום הוא.

מא. כמה כתי דינים היו בירושלים? והיכן היתה מקום ישיבתם?

ג' בתי דינים; אחד [של כ"ג] יושב על פתח הר הבית [שער מורחי שלפנים מן החיל לפני עזרת נשים], ושני [של כ"ג] יושב למעלה הימנו [כשעברו עזרת נשים] לפני פתח עזרת ישראל, וסנהדרין הגדול יושב בלשכת הגזית [שהיא בנויה בתוך העזרה חציה בקודש וחציה בחול].

גליון קנין תורה

דף פ"ז ע"א

מב. כיצד דרשינן פסוק זה דכתיב אצל זקן ממרא: "כי יפלא, ממך, דבר, למשפט, בין דם לדם, בין דין לדין, בין נגע לנגע, דברי, ריבות, בשעריך, וקמת, ועלית, אל המקום אשר יבחר ד' אלקיך בו?"

כני יפלא: במופלא [מומחה] שבבי"ד הכתוב מדבר, למעוטי תלמיד שלא הגיע להוראה [שאם חזר לעירו והורה כבתחילה פטור שאין לסמוך על הוראתו]. **ממך:** זה יועץ [כדכתיב 'ממך יצא חושב על ד' רעה יועץ בליעל'], פי' שנחלק בעיבור השנה הקרוי סוד ועצה. **דבב:** זו הלכה, למשה מסיני [שאף עליה נהרג]. **למשפט:** זה הדין, דהיינו שגם אם נחלק בדבר הלמד בגזירה שוה נהרג [דאילו דין ממש כתיב להדיא 'בין דין לדין']. **בין דם לדם:** דם נדה, דם לידה, דם זיבה. **בין דין לדין:** דיני נפשות, דיני ממונות, ודיני מכות. **בין נגע לנגע:** נגעי אדם, נגעי בתים, ונגעי בגדים. **דבר:** אלו החרמים, והערכין, וההקדשות [מדכתיב 'דברי ריבות' ולא 'דבר ריב', בא לרבות חרמין וערכין והקדשות שאין וחלים ע"י דיבור הפה]. **בנבנת:** זו השקאת סוטה [שהיא ע"י ריב שבינה ובעלה], ועריפת עגלה [שהחלל נהרג ע"י מריבה], וטהרת מצורע [שאף נגעים ע"י ריב של לשון הרע הם באים]. **בשעריך:** זו לקט, שכחה, ופאה [שהן לעניים שכתוב בהן 'זאכלו בשעריך']. **וקמת:** מבית דין [מדכתיב 'קמת' מכלל דביושבין עסקינן, והיינו בית דין שיושבין במקום הקבוע להם ושם באין כל הצריכין לדין ולהוראה בכל עיר ועיר], דאזרח רחמנא לבי"ד של אותה העיר שהמחלוקת ביניהם לילך ולישאל לבי"ד הגדול. **ועלית:** מלמד שבית המקדש גבוה מכל ארץ ישראל. **אל המקום:** מלמד שמקום לשכת הגזית גורם [משא"כ אם מצאן זקן ממרא כשלא היו בלשכת הגזית והמרה עליהן, לא הוה זקן ממרא].

מג. על איזה עבירות חייב זקן ממרא – לרבי מאיר, לרבי יהודה, ולרבי שמעון?

ר' מאיר: דוקא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת [דיליף ג"ש דבר דבר, כתיב הכא 'כי יפלא ממך בבב למשפט', וכתיב 'ונעלם בבב מעיני הקהל', מה להלן מיירי בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אף כאן דבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת]. **ר' יהודה:** חייב על כל דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים [אע"פ שאין זדונו כרת ושגגתו חטאת, ויליף מדכתיב 'על פי התורה אשר יורוך', לומר עד דאיכא 'תורה' וגם 'יורוך' מדברי סופרים]. **ר' שמעון:** חייב אפילו על דקדוק אחד מודקדוקי סופרים [דכתיב 'אשר יגידו לך מן המקום ההוא', אפילו על כל דהו].

מד. לרבי מאיר דמצריך זדונו כרת ושגגתו חטאת, כיצד שייך עבירה כזו לענין 'יועץ' שנחלק בעיבור השנה?

בהא דפליגי תנאי אם אפשר לעבר את השנה אחר פורים, דבין אם אמרו בי"ד שבלשכת הגזית שאם עיברוה לאחר פורים היא מעוברת והוא אמר שאינה מעוברת, בין אם אמרו שאינה מעוברת והוא אמר שהיא מעוברת, נמצא שמתיר חמץ בפסח שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

מה. הרואה דם [בתיקו"א יום של ייבה] בתשיעי, בעשירי, או באחד עשר – האם צריכה להיות שומרת יום כנגד יום או לא?

בתשיעי: לכולי עלמא צריכה להיות שומרת עשירי, שהרי ראויה בצירוף ג' להיות זבה גדולה, דשמא תראה בעשירי ותחזור ותראה בי"א הרי ג' ימים רצופים. **בעשירי:** לרבי יוחנן - צריכה להיות שומרת יום י"א, אע"פ שעשירי אינו ראוי לצירוף ג' [שאין י"ב מצטרף עמהם לזיבה, דכל היכא דלא ראתה ג' רצופין להיות זבה בהנך י"א יום הוי יום י"ב תחלת נדה]. **לריש לקיש** - אינה צריכה להיות שומרת יום י"א, דלא נאמרה שומרת יום נגד יום אלא בראויה לצירוף ג'. **באחד עשר:** לכולי עלמא אינה שומרת יום י"ב כנגדו, דהא לאו מימי זיבה הוא אלא מימי נדה.

דף פ"ז ע"ב

מו. באיזה דם נדה מצינו פלוגתא דתנאי אם הוא טמא או לא?

דם הירוק - עקביא בן מהללאל מטמא, וחכמים מטהרין.

גלין קנין תורה

מז. מאי פליגי רב ולוי לענין דם לידה ודם טוהר? ומאי נפקא ביניהו? (רש"י)

פלגני: רב סובר שהדם הבא בשבועיים של נקיבה שהוא טמא, והדם הבא לאחר שבועיים שהוא טהור, ממעיין אחד הוא, שהתורה טימאתו כל שבועיים והתורה טיהרתו לאחר שבועיים, וחזרה וטימאתו לאחר שכלין ימי טוהר. ולוי סובר ב' מעיינות הן, שנסתם הטמא לאחר שבועיים ונפתח הטהור, ובסוף ימי טוהר נסתם הטהור ונפתח הטמא.

נפקא מינה: בשופעת מתוך שבועיים לאחר שבועיים, או מתוך שמונים לאחר שמונים; לרב אע"פ שלא פסק מעיינה בתוך שבועיים ויוצא דם לאחר שבועיים ממנה, טהור היא, וכן אע"פ שלא פסק מעיינה בתוך שמונים ויוצא דם לאחר שמונים חזר להיות טמא, וללוי אם שפעה מתוך שבועיים לאחר שבועיים הדם טמא עד שתפסוק שעה [דנימא נסתם מעיין הטמא], וכן אם שפעה מתוך שמונים לאחר שמונים הדם טהור עד שתפסוק שעה.

מח. ראתה ג' ימים רצופים מתוך קישוי [בתוך י"א ימי זיבה] ואחר כך ילדה – מתי אמרינן דאע"פ שילדה אחר כך הרי זו יולדת בזוב – לרבי אליעזר, ולרבי יהושע?

רבי אליעזר: כל ששפתה [שקטה ונחה מצערה] מעת לעת קודם יציאת הולד. **רבי יהושע:** דוקא אם שפתה לילה ויום [אבל מעת לעת לא חשיב שופי, כגון אם שפתה משש שעות של שלישי עד שש שעות של רביעי, הואיל והר"ל מקצת קושי ביום השופי לא הוויא יולדת בזוב].

ממ. לרבי מאיר דמצריך זדונו כרת ושגגתו חטאת, כיצד יתפרש פלוגתת זקן ממרא נגד רבנן לענין דיני ממונות, דיני נפשות, ודיני מכות?

דיני ממונות: באופן שהוציאו בי"ד של ב' דיינים ממון מאחד ונתנו לחבירו, והלך וקידש בו אשה, ונחלקו רבנן וזקן ממרא בפלוגתת שמואל ורבי אבהו בשנים שדנו, דשמואל סבר דיניהם דין אלא שנקראו בי"ד חצוף ולפי"ז מקודשת, ורבי אבהו סבר אין דיניהם דין ולפי"ז אינה מקודשת [לפי שקידשה בגול].

דיני נפשות: באופן שנתכוון אחד להרוג את זה והרג את זה, ונחלקו רבנן וזקן ממרא בפלוגתת רבי ורבנן, דרבנן סברי שהוא חייב מיתה ופטור מממון [שדורשים 'ונתתה נפש תחת נפש' כפשוטו], ורבי סבר חייב ממון ופטור מיתה [דכתיב הכא 'נתנה נפש תחת נפש' וכתוב לעיל 'נתנה' (לא יהיה אסון ונתן בפלילים), מה להלן ממון אף כאן ממון], ומעתה אם יתפוס יורש ההרוג ממון מהרוצח ויקדש בו אשה, לרבי מקודשת, ולרבנן אינה מקודשת [ואם יבא אחר ויקדשנה תהא מקודשת לשני].

דיני מכות: באופן שנלקה אדם ע"ג דיינים, ונחלקו רבנן וזקן ממרא בפלוגתת רבי ישמעאל ורבנן, דרבי ישמעאל סבר מכות בכ"ג דיינים, ולפי"ז שלא כדין הלקוהו וחייבים לו ממון כדין חובל בחבירו ויכול לקדש אשה בממון זה, ורבנן סברי מכות בג', ולפי"ז כדין הלקוהו ואם תפס מהן ממון וקידש בו אשה אינה מקודשת [ואם יבא אחר ויקדשנה תהא מקודשת לשני].

נ. בהרת שיש בה שער לבן – באיזה אופן הנגע טמא, ובאיזה אופן הנגע טהור, ובאיזה אופן פליגי בה תנאי?

טמא: אם קדם בהרת לשער הלבן. **טהור:** אם קדם שער לבן לבהרת. **מחלוקת:** אם יש ספק איזה מהן קדם; לרבנן הנגע טמא, ולרבי יהושע הנגע טהור.

דף פ"ח ע"א

נא. האומר על תינוק פחות מבן חודש 'ערבו עלי', מה דינו? ולמה?

לרבי מאיר: נותן דמיו כמה שהוא נמכר בשוק, דקסבר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, ויודע שאין ערך לפחות מבן

גליון קנין תורה

חודש, וגמור ואמר לשם דמים. **לרבנן:** אינו נותן כלום, מאחר שאין ערך לתינוק פחות מבן חודש [ולא אמרינן שנתכוין לדמים, דלית להו הא דאין אדם מוציא דבריו לבטלה].

נב. המקנא לאשתו [מתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני] **בפני שני עדים, ונסתרה על פי עד אחד או על פי עצמו, ואחר כך אומרת איני שותה – יש לה כתובה או לא? ולמה?**

תלוי בפלוגתא אי בעינן סתירה בפני שנים כדי שתאסר עליו; **לרבי אליעזר** דס"ל משקה על פי עד אחד או על פי עצמו, אם לא השקה נאסרת עליו, הלכך אין לה כתובה. **לרבי יהושע** דס"ל שאינו משקה אלא על פי שני עדים שראו שנסתרה, הכא דליכא עדים אינה נאסרת עליו, הלכך יש לה כתובה.

נג. כשבאים למדוד [בעריפת עגלה] **אי זו עיר קרובה אל החלל, מאיזה מקום כגופו של מת היו מודדין?** (ג' שיטות)

(א) **רבי אליעזר:** מודדין מטיבורו [דס"ל עיקר חיותו מטיבורו]. (ב) **רבי עקיבא:** מודדין מחוטמו [דס"ל עיקר חיותו מחוטמו]. (ג) **רבי אלעזר בן יעקב:** מודדין ממקום שנעשה חלל דהיינו מצוארו [דכתיב לתת אותך על צוארי חלל רשעים].

נד. מה הדין במצורע שאין לו בוהן יד או רגל ימין או אוזן ימין [שצריך ליתן עליהן מום האשם בשביל טהרתו]? (ג' שיטות)

(א) **רבנן:** אין לו טהרה עולמית [דס"ל בעינן קרא כדכתיב]. (ב) **רבי אליעזר:** נותן על מקום הבוהן והאוזן. (ג) **רבי שמעון:** נותן על של שמאל.

נה. זקן ממרא שחלק על בית דין הגדול, ואומר [הזקן ממרא או הבית דין] **מפי השמועה או ממה שנראה בעיניו, באיזה אופן נהרג? ולמה?** (רב כהנא, רבי אלעזר)

רב כהנא: אינו נהרג אלא כשאומר הזקן 'כך הוא בעיני', ובית דין הגדול חולקים עליו על פי מה ששמעו מפי השמועה [אבל אם הוא אומר מפי השמועה והם אומרים מפי השמועה, או הוא אומר 'כך הוא בעיני' והם אומרים כך הוא בעינינו, וכ"ש אם הוא אומר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעינינו, אינו נהרג ע"י שינון הערה מ"ג].

רבי אלעזר: בכל אופן נהרג [אפילו הוא אומר מפי השמועה והם אומרים כך הוא בעינינו], שהטעם שהורגים זקן ממרא הוא כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל [וזה שייך בכל גזונא].

נו. למה לא נהרג עקביא בן מהללאל על מה שנחלק [כד' דברים] על חכמים בלשכת הגזית? (רב כהנא, ר' אלעזר)

לרב כהנא: שגם הוא אמר מפי השמועה. **לרבי אלעזר:** שלא הורה הלכה למעשה.

דף פ"ח ע"ב

נז. באיזה ג' דינים אמר זעירא בשם אנשי ירושלים דמהני מחילה? ועל איזה מהם לא הודו חבריו שבדרום, ולמה?

זעירא בשם אנשי ירושלים: א. בעל שמחל על קינויו [שקינא לאשתו אל תסתרי עם פלוני] קינויו מחול [ואם נסתרה אינה נאסרת עליו], ב. בן סורר ומורה שרצו אביו ואמו למחול לו [אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקהו וחזר וקלקל] מוחלין לו, ג. זקן ממרא שרצו בית דין הגדול למחול לו מוחלין לו. **לא הודו חבריו שבדרום:** על זקן ממרא לא הודו לו, כדי שלא ירבו מחלוקות בישראל.

גליון קנין תורה

נח. למה היו בית דין הגדול יושבים בשבתות וימים טובים בחיל ולא בלשכת הגזית? (ב' דרכים - רש"י)

(א) מפני שהעם רב ומקום צר להם בלשכה. (ב) שלא יהיו נראים כיושבים בדין, שבלשכת הגזית היו דנים [וכתב רש"י שפירוש זה עיקר].

נמ. זקן ממרא שהורה בעבירה שיש בה מיתת בית דין או בעבירה של מסית, ועשה על פי הוראתו - היכי תמצא שמתחלה לא היה חייב מיתה ורק כשחזר ועשה על פי הוראתו חייב מיתה?

בשאר עבירות שיש בהם מיתת בי"ד: אם עשה שלא בהתראה, דאז מתחלה לא היה חייב מיתה, ועכשיו שהורו לו בית דין הגדול חייב מיתה אפילו אם עבר שלא בהתראה. **במסית** [ולא בעבירות אחרות] אם אמר טעם לזכות להציל עצמו, דאז מתחלה שומעין לו להצילו, אבל עכשיו שכבר הורו לו בית דין הגדול וחזר לעשות אין שומעין לטעמו כדי להצילו.

ס. איזה חומרא יש גבי זקן ממרא בדברי סופרים יותר מדברי תורה?

שאם אומר 'אין מצות תפילין' כדי לעבור על דברי תורה פטור עליו [דאין זו הוראה דויל קרי בי רב הוא], ואם אומר שיש חמש טוטפות תפילין, אע"פ שאין כוונתו אלא להוסיף על דברי סופרים דהא דבעינן ד' בתים הוא ממדרש סופרים [שדרשו מדכתיב 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטוטפות' הרי כאן ארבע].

סא. "אמר רבי אלעזר אמר רבי אושעיא [אליבא דר' יהודה] אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע" - באיזה מצוה שייך הוראה כזו? ולמה נחשב 'גורע' למסקנת הגמרא?

אינו שייך אלא במצות תפילין, שעיקרו מדברי תורה, ופירושו [דבעינן ד' בתים בתפילין של ראש] מדברי סופרים, ואם עשה מתחלה ד' בתים ואח"כ הוסיף חמישי - גורע, ולא משום איסור בל תוסיף, דהא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין כאן בל תוסיף, אלא משום דמתחלה היה של ד' בתים והיה כשר, ועכשיו שהוסיף בית חמישי פסל את הארבעה, דאמר ר' יירא שאם בית חיצון אינו רואה את האויר פסול.

סב. למה לא שייך הוראה כזו [עיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם הוסיף גורע] גבי מצות לולב [שהוסיף מין חמישי] או גבי מצות ציצית [שהוסיף חוט חמישי]?

לולב: אי סבירא לן לולב אין צריך אגד - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין זה גורע, ואי סבירא לן לולב צריך אגד - גרוע ועומד הוא [דמתחילתו לא עשה כהוגן, שאגד שם תוספת מצוה, ואנן בעינן גורע דהשתא, שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו]. **ציצית:** אי סבירא לן קשר העליון [שעושין סמוך לכנף כשנתלו החוטים ועל ידיהן נעשין חיבור לטלית] לאו דאורייתא - האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ואין זה גורע [דכיון שלא נקשר אינו חיבור עם השאר, והראוי למצוה היא המצוה, והעודף הר"ל כמי שאינו], ואי סבירא לן קשר העליון דאורייתא - גרוע ועומד הוא [דמתחילתו לא עשה כהוגן, שנקשר שם תוספת מצוה, ואנן בעינן גורע דהשתא, שהיה מתחילתו כשר ופוסלו בתוספתו].

דף פ"ט ע"א

סג. איזה ארבעה חייבי מיתות בית דין צריכים הכרזה?

א. מסית, ב. בן סורר ומורה, ג. זקן ממרא, ד. עדים זוממין.

גליון קנין תורה

סד. למה שינה הפסוק גבי עדים זוממים וכתב "והנשארם ישמעו ויראו" ולא כתב "וכל העם ישמעו ויראו"?

משום דלאו כולי עלמא ראויין לעדות [שהיו יכולים להיות עדים זוממין], שיש גולנין ומלוי בריבית ומועלים בשביעית, שהם פסולים לעדות.

סה. איזה שלשה עבירות לגבי 'נביא' מיתתן בידי אדם, ואיזה שלשה עבירות מיתתן בידי שמים?

מיתתן בידי אדם: א. המתנבא מזה שלא שמע, ב. המתנבא מזה שלא נאמר לו [אע"פ שנאמר לנביא אחר], ג. המתנבא בשם עבודת כוכבים [אפילו כוון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור].

מיתתן בידי שמים: א. הכובש את נבואתו, ב. המוותר על דברי נביא [פי' מפקירם, שלא חשש למה שאמר לו הנביא], ג. נביא שעבר על דברי עצמו.

סו. "הבא על אשת איש הרי זה בחנק" – מאימתי דינה כאשת איש [ולא כארוסה]?

כיון שנכנסה לרשות הבעל לנשואין אע"פ שלא נבעלה.

סז. למה חטא צדקיה בן כנענה במה שאמר נבואה שלא שמע [ובאלה תננה את ארם וגו'], וחלא רוחו של נבות הטעתו?

הוה ליה למידק כהא דאמר רבי יצחק דאע"פ שסיגנון אחד [דבר מליצות של רוח הקודש] עולה לכמה נביאים, מכל מקום אין שני נביאים מתנבאים בסיגנון אחד [בלשון אחד, אלא נכנס בלבם לזה בלשון זה וזה בלשון זה], ואלו כולן בלשון אחד היו אומרים, לכך היה לו להבין מזה שאינה נביאות אמיתית.

דף פ"ט ע"ב

סח. "המוותר על דברי נביא" – מהיכן ידע שהוא נביא אמת?

(א) שיתן לו הנביא אות. (ב) אם הוחזק שהוא צדיק ונביא אמת צריך להאמין לו אע"פ שלא נתן אות.

סט. מאיזה שני מקומות יש להוכיח שצריך להאמין לנביא שהוחזק, אע"פ שאינו נותן אות באותו פעם?

(א) מיצחק אבינו בהר המוריה, ששמע לאברהם להעלהו לעולה אע"פ שלא נתן לו אז אות. (ב) מאליהו בהר הכרמל, שסמכו עליו לשחוט שחוטי חוץ אע"פ שלא נתן להם אז אות.

ע. "ויחי אחר הדברים האלה והאלקים נסה את אברהם" – אחר איזה דברים? (ב' דרכים)

(א) ר' יוחנן בשם ר' יוסי בן זימרא: אחר דבריו של שטן, שקטרג להקב"ה על אברהם שעשה משתה לבנו ולא הקריב שום קרבן להקב"ה, אמר לו הקב"ה, כלום עשה אלא בשביל בנו, אם אני אומר לו זבח את בנך לפני מיד זובחו.

(ב) בבב' לוי: אחר דבריו של ישמעאל ליצחק, שאמר לו אני גדול ממך במצוות שאתה מלת בן ח' ימים ואני בן י"ג שנה. אמר לו יצחק, באבר אחד אתה מגדה בי, אם אומר לי הקב"ה זבח עצמך לפני אני זובח.

גליון קנין תורה

דף צ' ע"א

עא. נביא שהדיח בעבודה זרה או שאר מצוות, בעקירת הגוף או בביטול מקצת - איזה מיתה חייב? (רב חסדא, רב המנונא)

בעבודה זרה: בין בעוקר הגוף ובין במקיים מקצת ועוקר מקצת - פליגי רבי שמעון ורבנן, לרבי שמעון בחנק ולרבנן בסקילה.

בשאר מצוות - בעוקר הגוף: לרב חסדא - לכולי עלמא חייב חנק. לרב המנונא - גם בזה פליגי, דלרבנן בסקילה ולרבי שמעון בחנק.

בשאר מצוות - במקיים מקצת ועוקר מקצת: לכולי עלמא פטור לגמרי.

ברכות לראש משביר

ידידנו הנגידים הנכבדים רודפי צדקה וחסד, אוהבי תורה ומוקירי רבנן ותלמידיהון

משפחת וואקסמאן שיחיו

- נציבי חודש אלול -

לעי"נ אמם מרת חנה ריטא בת מו"ה יעקב יצחק ע"ה

זכות התורה תעמוד להם להתברך בכל משאלות לבם לטובה לאורך ימים ושנים טובות - ויתקיים בהם הבטחת נביאי אמת וצדק לא ימושו מפך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם

בברכת התורה,

הנהלת חבורת קנין תורה

שופטים	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש	כי תבוא
זונטאג	ב' דר"ח אלול	פג:	פג:	זונטאג
מאנטאג	ג' אלול	פג:	פג:	מאנטאג
דינסטאג	ד' אלול	פג:	פג:	דינסטאג
מיטוואך	ה' אלול	פג:	פג:	מיטוואך
דאנערשטאג	ו' אלול	פג:	פג:	דאנערשטאג
פרייטאג	ז' אלול	פג:	פג:	פרייטאג
שב"ק	ח' אלול	פג:	פג:	שב"ק
	חזרה			
	חזרה			

שופטים	לימוד היום	חזרת אתמול	חזרת החודש	כי תבוא
זונטאג	ט"ו אלול	פז:	פז:	זונטאג
מאנטאג	ט"ז אלול	פז:	פז:	מאנטאג
דינסטאג	י"ז אלול	פז:	פז:	דינסטאג
מיטוואך	י"ח אלול	פז:	פז:	מיטוואך
דאנערשטאג	י"ט אלול	פז:	פז:	דאנערשטאג
פרייטאג	כ' אלול	פז:	פז:	פרייטאג
שב"ק	כ"א אלול	פז:	פז:	שב"ק
	חזרה			
	חזרה			

א' נצבים - כ"ב אלול (א' סליחות)

בחנינה לימוד החודש: **דף עת.** (מתני') - **דף צ.** (סוף הפרק)
בחנינה חזרת החודש: **דף סט.** (ת"ר) - **דף עת.** (מתני')

- איסור השגת גבול -

כל הזכות ובכלל זכות צילום או העתקה אף לחלקים שמורות לחבורת קנין תורה שע"י עמודי ציון ד' באבוב
ואין רשות לצלם או להעתיק באיזה אופן שהוא ללא רשות בכתב מהנהגה:

טעל: x3 718-438-1188 פקס: 718-298-2044

הערות על הגליון יתקבלו ברצון ע"י אימעייל: kinyantorah@amideizion.org